POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

MLADOST

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI
GOD. VI. * ZAGREB 1. NOVEMBRA 1927. * BROJ 3.

SADRŽAJ:

Viktor Car Emin: MALI OD FOGUNA. — PJESME PETRA BEZRUČA. — Danilo M. Milanović: PESMA MOJE MLADOSTI. — Elie Pécant i Charles Baude: Francuska renesansa. — Feliks Salten: DVA LISTA. — Branko Perović: NA VRHUNCU. — John Galsworthy: VJETAR MEĐU HRIDINAMA. — Milutin Urbani: DOM KEMIJE. — Dr. Antun Barac: ĐAČKA KNJIŽEVNOST. — Branko Perović: RASTANAK. — Veselin Filipović: VIHOR. — R. St. Jaramaz: LELEK. — R. St. Jaramaz: JESEN. — Milivoje Ristić: DRVETA. — Milivoje I. Ristić: JOŠ JEDAN DAN. — Dušan Tadić: SVOJIM DRUGOVIMA. — Fran Erjavec: CRTICE IZ ŽIVOTA I RADA UČENJAKA SCHNAKSCHNEPPERLEIEA. — PREGLED. — ZABAVNI KUTIĆ.

IZDAJE PROFESORSKO DRUŠTVO, SEKCIJA ZAGREB

12474

Uređuju: dr. Antun Barac i Pavao Serdar

Mladost izlazi svaki mjesec po 1 broj na 24 strane.

Rukopisi se šalju: **svi književni radovi:** Dr. Antunu Barcu, Kačićeva ul. 10.,;
svi poučni radovi: Pavlu Serdaru, Kolodvorska 17. I.,;
Zabavni kutić: Josipu Korlaetu, Prilaz Deželića 43. II..

List se naručuje kod tajnika sekcije Pavla Serdara. — Pretplata se šalje blagajniku sekcije R. Krušnjaku, Palmotićeva ul. 17. A II. — Broj našeg čekovnog računa jest 34.665.

I učenici mogu slati svoje sastavke i zagonetke; sve, što bude valjalo, ući će u list. Tiskat će se pismom rukopisa, latinicom ili ćirilicom.

Godišnja pretplata 50 (pedeset) Dinara.

Na prijedlog Glavnog Prosvetnog Saveta Ministarstvo Prosvete je svojim rješenjem S. N. br. 5012 od 26. III. 1923. odobrilo „MLADOST“ kao srednjoškolski časopis i preporučilo za nabavku učeničkim knjižnicama svih srednjih i stručnih škola u cijeloj Kraljevini, a bivša pokrajinska uprava za Hrv. i Slav., odjeljenje za Prosvjetu i Vjere svojim rješenjem od 16. II. 1923. br. 5657.
Vidi: Srednjoškolski Zbornik, IV. strana 207.

Novinska Štamparija (S. Pintarić), Zagreb, Gundulićeva ulica 24

MLADOST

GODINA VI. ZAGREB 1927. BROJ 3.

MALI OD FOGUNA*

Čudan bijaše Grum, još čudnija njegova brada: ni prije ni poslije ne vidjeh slične. Žućkasto-siva, dugačka, krupna, zbijena kao od nekakvih pletenica, što se uvijale kao guje. A kad bi pomakao laloke, s ona dva crna zuba u njima, i počeo jezikom da sijeće i striže, činilo se, da to nije jedan jezik, već da ih ima desetero, koliko i onih zmija na bradi. Ne znači, da je u njega jezik bio — da rečem — zmijski; on bi samo odrezao, što je imao da odreže, a nije pitao, da li će to kome biti pravo ili ne, kao što to ne pita ni val, kad se sa svom svojom snagom i pjenom ruši o ladu, na koju ga udes namjeri.

I pismeni i videniji u mjestu s njime bi češće izvukli tanji kraj. Ako bi pokušali da ga pritisnu o stijenu, on bi im prezirno zasvirio: Što vi znate? — pa pljucnuo i odjedrio naprijed.

Nego začudo: što mu usta bijahu tvrđa, to mu lice bivaše mekše. Valjda je to dolazilo od očiju, s kojih se niz lične debele brazde neprestano točila neka pitoma svjetlost i vedrina. Može biti, da ga se stoga nisu bojala djeca, iako nije prema svima bio jednako prijazan. Najmanje poćudni bjehu mu daci, ta — kako običavaše govoriti — mlada, razmažena gospoda, što misle, da su pomuzla svu mudrost ovoga svijeta, a ovamo ne bi umjeli ni jednog mornarskog uzla na naprave. Nadute levente!

U nekoj milosti bijasmo u njega samo trojica ili četvorica nas, što smo po cesti kupili ostatke cigara i njemu ih poklanjali. On ih je primao, ali s nekim dostojanstvom, kao da time čini nama nekakvu uslugu, kao da ima u njega duhana u izobilju i najbolje vrste. Mi smo međutim znali, da Gruma nije nikada pitala mladost, što će jednom reći starost i da zato mora sada pod stare dane sebi da duva u prazne dlanove. Duvao je, istina, ali dodijavao nije nikome, ni da mu tko što daruje ni pozajmi. Jedini izuzetak: oni otpaci cigara.

S nekim čudnim izrazom na licu, kao preko volje, trpao bi ugarke u svoju zemljanu lulu s kratkim, čađavim kamišem, pripalio, pa nek se dimi. To se obično dešavalo dolje, na moru, pod jelsama. Grum bi se uvalio na drvenu klupu, a mi buljili u njega mirno i bez riječi. Bože sačuvaj, upitati ga, da što priča: odmah bi se okosio, da on nije nikakva dadilja, da nekoga uspavljuje bajkama. Grjehota, jer je u njega bila puna torba doživljaja. Jedna zgoda iz njegova djetinjstva morala bi naročito zanimljiva da bude. Stariji bi nas ljudi poticali: — Ajde, recite mu, neka vam priča, kako je bilo, kad ga ono san prevario! ... — Pitali mi, molili, sve uzalud: ne čuje on na ono uho.

Nije dakle fajde, nego pričekati, da on sam navrne razgovor na ono ...

Tako bijaše i nekidan. Natlačio lulu duvanskim otpacima, što mu ih mi pokupismo, pripalio i pružio se na klupi. Od nas jedan po zemlji, a ostali na zidiću, i gledamo u njega, kako je prebacio nogu preko noge i u desni dlan prislonio lulu, iz koje neprestano cvrči i pišti, kao da se u njoj nešto davi. Nas kao da i ne vidi, već mu oči sve nekako vrljaju po lađama, usidrenim u mutnoj, napola zamuljenoj luci. Gleda u ljude, kako se motaju oko jarbola i spuštenih jedara, pa sve klima glavom, kao da mu nešto nije po ćeifu. Ujedared pljucnu na stranu i promrmlja:

— Ono je, što ja uvijek govorim: nema više mornara ...

— Kako da nema? — usudih se da upitam ja, što sam mu toga dana donio najviše one pušljive zaire.

— Kad ja velim: nema — nema i... gotovo! — odbi on kroz kamiš.

Ali baš u taj mah zapjeva mu lula kao vila, i to ga valjda umekša, te poslije neduga mljaskanja i nepitan prihvati:

— Hoćeš da znaš, zašto ih nema? Zato, što danas mornar nema više nikakve prave škole. Jest... A ti tamo, što piljiš u me tako kiselo?

Svi smo ga gledali kao i prije, ali Grum, živa slika i prilika mora, što vječito kuha, nije mogao da svako toliko ne zapljusne malo jače.

— Ne mislim ja, maćurline nijedne, one vaše škole, fine palače, zimi ugrijane, ljeti rashlađene, gdje vi, kad ne hvatate muhe, hrčete kao mješine, ili ako pak ne spavate, a ono povlačite prstom po karti pa sve pomalo pjevuckate: ovo je Indija, ono tamo Amerika, Australija, Kalifornija ... a da i ne sanjate, koliko se mornar mora da topi i davi, dok se do tamo probije.

— I vi ste, Grume, bili tamo?

— Da li sam bio? Hoćeš li da ti nabrojim, koliko puta? I nesamo kao matori mornar, već i kao mali. A znaš li ti, što je to mali — mali od »foguna«? Ne znaš? Pa kako bi i znao. Samo tko je prošao onu sotonsku školu, onu moju, mogao bi da zna, što je i tko je mali od »foguna«. Ja sam je prošao od prvoga do zadnjega slova, te znam, kako je tvrda bila. Još ne navršio jedanaestu i već »na kruhu«, na onom krutom, mornarskom, a ne kao vi, sokolići, na medu i majčinu mlijeku. Imao sam i ja mater, ali je bila uboga udovica, uvijek bosa, i po najljućoj zimi — evo, mislim, da je još vidim, kako plače, što nema za mene korice hljeba. Nema majka kruha, a u sinka zubi, da bi goru izgrizli. Nije druge nego

* Fogun = kuhinja na palubi lađe.

na more, da namiriš želudac, a i da pomogneš — kako sinu doliči — sirotu majku.

Sâm sam našao brod. Mati skupila i smotala u vreću nešto prnja i objesila mi oko vrata nekakav skapular : jedan češanj-samac, da me... a šta se ti tamo smiješ? — zažagri on očima na onoga, što se pružio na zemlji. Rekli su joj, da češanj-samac sreću nosi, pa kad nije mogla drugo, dala mi je njega, da me čuva. A ti se tome smiješ?

— On se, Grume, ne smije. Ono mu je ostalo od bolesti, da katkada usnicama trgne — objasnih ja.

— Šta ti tu meni frfljaš? Poznam ja vas, rđe nijedne!... Jest, i tako se ja ukrcah, iako ne baš sasvim laka srca. Nisam bio razmažen kao vi što ste, ali ni otvrdnuo toliko, koliko more traži. Iako bijasmo sinji siromasi, opet me je mati moja čuvala i od bure i od kiše, i od leda i od snijega, pa i od crna mraka. A kad bih u noći, poslije mršave večere, uzeo da se tužim na glad, ona bi, da me nekako umiri, udarila u priče i iznosila sve neke strahovite stvari s mora i s kraja. I tako se u moje tanke kosti zabio strah — jest — čemu da tajim i krijem? — Nisam ja kao vi, što se kočite, kao da vam je ćaća bio nekaki Krištofulo Kolumbo...

— Pa mi se ne kočimo, Grume...

— Što se ne kočite! Čuti vas uveče: lavovi, a ujutru — šeprtlje! Jest, a ja se ne stidim reći: bojao sam se mora, pa bih volio bio ostati na suhu i tu raditi ma bilo šta. Ostati? Lako reći — ali gdje? u koga? Ne koristi, već vreću na rame i zbogom, majko, zbogom, prijatelji, te sa svim onim strahom na brod.

I još s nečim drugim: sa suzama. Čekaj: nije to bilo kao u vas, kad vas za svaku tricu stade piska i dreČanje. Ja sam na brodu bi sâm, bez ikoga svoga. A mljohav, tanak — kroz iglu bi me navrzao, sama sitna kost i koža, a glava kao lubanja iz prekopana groba: oči unutri, a zubi vani. Strašilo! — rugali mi se mornari i »kamarot«[1]. A obuven nikako. Ni obučen. Na stotinu rupa probadala me studen i ujedala. A nevješt kao što bijah, već bi me kod slabije ljuljavice bacalo kao torbu i ja siromah bubaj nosom sad o jarbol sad o bukaportu[2]) sad o kavabandu[3]. A kad bi brod grabio čas s »provom« čas s jednim ili drugim bokom, a ti plâkaj se po kuverti kao patka i vrši zapovijedi, jednu, pa drugu, a kadgod i tri i četiri u jedan mah, jer meni su na brodu svi zapovijedali: od kapetana pa do najmladega goliša, i ja sam morao sve da slušam i služim. Neprestano su me zvali, tako da se na brodu i pod brodom nije čulo drugo no: — Mali, mali i mali! Zvao me kuhar, zvao božman, kormilar — svi. Jednome treba konopac, drugome katrana, trećemu ugljena, četvrtome igla — i sve tako. Još nisam to otrsio i već mi drugi viču: daj jednu ruku ovamo! isperi ovo, drži ono, nosi, potegni, povuci, kao da ja nemam i moje druge rabote: ispraviti kuvertu, iz barke izbaciti vodu, urediti »fogun«, oljuštiti krumpir, svariti nekome čaj, drugome kavu i ponijeti je na mjesto: na provu, na krmu, čak i gore na »kofu« — pa ako je valjavica i malo je po nesreći prelijem — kuku i pomagaj!

— Zar su vas i tukli? — upitah u nadi, da će možda ovo moje pitanje navrnuti riječ na onu zgodu.

— Da li su me tukli? Pitaj ovu moju siromašku glavu i ova moja rebra i pleća, koliko je po njima popadalo šaka i konopaca! Kriv ili nedužan, mali je na brodu morao uvijek da plaća, tako da je ova moja koža, koliko je god Bog dao, bila sva išarana modricama kao nijedan barjak na ovome svijetu.

— Pa zašto se niste pritužili?

Lula zagudi kao orkestar, znak, da se u Grumu opet uzvaljalo nešto.

— Pritužiti se! Ili misliš, da je to kao u tvojoj školi? Pogleda li te učitelj samo malo mrko, eno mamice, gdje trčkara od popa do fratra, da protestuje. Na brodu bio je pak drugi red i zakon: ili jezik za zube ili udri, da sve puca i škriplje.

— Ama to je strašno...

— Strašno? No, a što bi ti htio? Da se mornar pred malim sagiblje i da mu s kapom u ruci govori: — Gospodine mali, izvolite, ako je vaša dobra volja, donijeti »bujol« vode ili: — Molim vas, presvitli mali, oprostite, što sam vas malo prije onako srdačno prdeljusnuo!... Ne, brate, onamo, pod jedrom, govorilo se drugim jezikom. I neka — ovako se barem stvorilo od nas mornare. Prve na svijetu — jest, Boga mi! A da nije tako, do kuda bismo bili dospjeli s onim našim »karavelicama«, gdje su malo snažnija usta mogla s prove na krmu lako da pljucnu? Obići s njima Afriku ili Kap Horn značilo je pregaziti vraga i njegovu mater, a to je mogao samo mornarina s dušom od kremena i s mišicama od gvožđa, a ne kojekakva mrlutina i šuška s pilećim srcem. Zato je pak morao da prođe školu, najtvrđu, najgrublju, pa nije čudo, što je dijete, kad je prvi put ušlo u tu muku, proplakalo za majkom i za svojim dalekim selom... Jest, i ja sam plakao, u one prve i najteže dane. Nije me stid reći: nisam ja hvališa... A što ti tamo namiguješ?

— Nijedan od nas ne namiguje, vjerujte, Grume...

— Što da vjerujem?!... Jest, plakao sam. Okom bijah na moru i na mome djelu, a srcem doma, kod one moje sirotice i tople posteljice i kod mačka, da i kod Mučića moga, s kojim sam se rad igrao... I one moje suze gutao sam često i krio sam ih, ali bi došio, te bi provalile katkada i pred božmanom i kuharom i pred drugim mornarima, pa jedni po meni šakama, a drugi u smijeh. Rugali mi se. I »kamarot«. Njemu je već bila druga godina, što je po moru, i već se junačio. To me najživlje pecnu, i bilo mi je, kao da sam tek sada vidio u kakvom sam kolu i kakvu pjesmu moram i ja da pjevam. I rekoh: Ovdje meni svi zapovijedaju, e pa ajde, i ja da nekome zapovijedam. A kome? Pa — kome drugome ako ne — sebi! Jest, sebi! I najprije odsjekoh: — Sve suze preko strane, neka ih more popije. I zaista — od toga časa nisam više ni jeknuo, kamo li zaplakao.

Zatim je došla na red druga jedna slaboća moja. Kad bi se naime brod malo jače na valovima uzljuljao, uzvaljalo bi se i u meni nešto: najprije u glavi, otud spuzlo do grla, a odovud sve niže, do želuca, pa opet gore i opet dolje, a onda iznovice do grla, gdje bi se sve ono ukrutilo kao uzao i ne dalo se ni naprijed ni natrag. Mene oblijeva leden znoj, oko mene svijet se vrti, pod nogama mi nestaje tla, propadam, gubim se, mislim, da ću izbaciti dušu, a ono izbacih moj siromašni — ručak. No — a što ti tamo opet šušketaš?

— Ništa, Grume, mi vas svi slušamo.

— Poslušao mene i želudac, kad mu ono zapovijedih, da mi više ne čini tih nepodopština. I odista, mogao je otada brod, da se do neba propinje i do dna propada,

[1] dečko, koji u prvom redu poslužuje kapetana.
[2] otvori, kroz koje se krca tovar u lađe.
[3] gornji dio bokova u lađe.

mogao je da roni, da se baca s jednog boka na drugi, oni moji siromašni zalogaji u želucu ni makac — kao da su već i oni znali, što je red i zakon.

A tako dodoh na kraj i sa strahom. Rekoh sebi: tvoja je pamet, brate, šuplja, kad vjeruješ u morske zmajeve, u sablasne brodove i u začarana ostrva. Nema duhova ni žena, nalik na labudove. A ni mrak ni noć nemaju nikakvu moć. Ima, istina, dubljina morskih, strahovitih i silnih, ali ja ih se ne plašim, jer sam na brodu s mornarima, koji bez straha pljucaju na davola i na ćaću njegova. Ima i visina: eno oni viti jarboli i jarbolići, što se, kad se lađa na valovima propne, zadiru čak i u oblake. Oni barjačići na njima, pokazujući, otkle dolazi vjetar, često se puta zapletu. Tko će da ih razmota, ne će li mali? A nije šala ona visina od kojih četrdeset metara! Kad se čovjek onamo popne, strah ga je Božji pogledati. Tako su se i meni često gaće tresle, kad bih pomišljao, da ću jednog dana morati i ja onamo gore. Ili gore ili opet k majci na krilo, da mi se cijelo selo smije... Nije, dakle, bilo druge, nego i sa strahom kao i ono sa suzama: preko strane, nek se i on udavi u moru, rđa nijedna! I udavio se! Ej, da si ti vidio mene sada! Šta mačka! Šta vjeverica? — Kao raketa našao bih ti se ja najednom na vrhu jarbulića. Jest, vesela mi majka!

— A kad se lađa ljuljala?

Ama šta pitaš! Što se jače ljuljala, to meni ljepše. Spleo noge, što sam čvršće mogao, a rukama obujmio jarbolić kao majčicu oko vrata, pa ajde, da se ljuljamo. I eno: kako se brod nagiblje, tako se i ja sve niže spuštam k valovima, što kao pomamni rigaju pjenu i riču i rastvaraju ona svoja strašna žvala, gotovi da me proždru. No ja ih se ne bojim: kao za prkos, za ruglo bližam se k njima, a oni kao još jače uzbješnjeli, samo se komešaju i ježure, ama ni da će me probosti. Ali ja im izmičem, jer se brod već nagiblje na drugu sranu, gdje me čeka ista igra. Štaviše, iz onog uzavrelog vrtloga iskočio najednom nekakav orijaški rukav pjene i sve se proteže, kao da će da me ščepa. E, ali ja se opet dižem, a on se kao pomaman ruši medu talase i meni se sve čini, kao da protiv mene nešto muče, da mi se prijeti.

Oyo su zabave!... Malo drukčije od onih vaših sa »špiglama« i gumbima.

— A jeste li se kada igrali s onim drugim — što ga prije spomenuste — s »kamarotom«?

— Kušali smo kadgod, ali u potaji, da nas ne zateku, inače teško meni!

— A zašto ne i njemu?

— Jer je on bio u rodu s vlasnikom broda. S principalom. Dobro preporučen, zato su ga svi štedjeli. Ja sam mu zavidio i nisam ga volio, jer mu je bilo puno lakše negoli meni. On je i počivao više, dok sam ja morao da radim i onda, kad bi me san držao.

Mi se zgledasmo: ili će nam Grum sada da ispriča o n o... ili više nikada — govorile nam oči.

Mora da je nešto opazio, jer se u isti mah zgranu na nas:

— A što vi to opet zažimate oči, kao da mi ne vjerujete? Htio bih samo znati, kako vi sebi zamišljate ložnicu maloga od »foguna«. U svojim gospodskim glavicama vi zacijelo mislite, da je to jedna čista, bijelo obojena komorica s jednim okruglim, svijetlim prozorom i s mekanom posteljicom, gdje mali po cijele dane i noći slatko spava kao i vi, materine maze. Ne, golubići moji fini! Najvlažniji, najkukavniji, najtamniji kutić pod »kuvertom«, kuda se krcaju najteži bolvani — to bješe moja spavaća soba, a one dvije tri prnje na tvrdoj daski — moj krevet. Pa ja bih se, onako izlomljen od muke — bio i na tome ispavao slatko, da su me puštali. Ali meni ne bješe kao drugim mornarima, što su mogli na miru da prospavaju svoja četiri sata. Mene je mogao svatko da budi! U svaki čas, kad bi mu se prohtjelo. I za najsitniju tricu: za žigicu, da zapali lulu. I ja sam morao da skačem s onih mojih krpa, inače: šaka, konopac, bupci s desna i lijeva. A zlodej htio, te izmislili nekaku davolju »barketu«, nekakav kolovrat, kojim se mjerile milje, što ih brod čini. I za to su me budili, i na meni bijaše, da oko onog kolovrata ovijam uže, što su ga oni malo prije spustili u more. Ja sam sve to vršio gotovo u snu, teturajući, kimajući nosom, kao da ću sad na njime u kuvertu.

— Eto, Grume, san je ipak bio jači od vas. Njemu niste mogli da zapovijedate... natuknuh, da navedem vodu na ono naše.

— Što nisam mogao? Kako nisam mogao? Prignječio sam ja i njega, iako isprva nije išlo lako... jest, iako me ono jedamput grdno prevarilo... promrmlja kao da mu se nešto ne će i ušuti.

— Gotovo je! — malo te ne kliknuh od uzbuđenja. Ako se u posljednji čas ne predomisli, moći ćemo napokon iz njegovih ustiju da čujemo, što mu se zapravo desilo, kad ga ono san prevario. Međutim trebalo je čekati, dok opet nabije lulu i pripali, a to trajaše dugo, te mi sve na većim mukama, to više, što nam se u jedan mah pričinilo kao da oklijeva. Izgledalo pak, da je i ovog puta odlučila lula, jer tek što je počelo u njoj opet nekako milo da zuji, on prihvati i to ne već onim svojim prvašnjim naprasnim glasom, već nekoliko meče, gotovo bih rekao, povjerljivije:

— Vi, dašto, ne znate, što je brod na jedra, a ja upravo u ovaj mah ne mogu da vam turim nos u onu tamnu jamu pod kuvertom,[1] gdje se čuva kameni ugljen. Ne miriše tu ni po salamuri ni po katranu ni po bakalaru, već po svemu tomu i još pomiješano — neka Bog sâm zna čime. Ta se rupetina na brodu zove — »gavun«. U nju rijetko da tko zaviri; meni je pak jednog dana bila ljepša i svjetlija od najsjajnijeg salona na najvećem tranzatlantiku.[2])

Tijelo mi je padalo od umora: osam nas je dana vrtio uragan, brod sav pod vodom — ni oka stisnuti, a ni išta topla založiti. Pa kad je nepogoda prošla, udri na posao, da se šteta popravi. — Mali ovamo, mali onamo morao ja svukuda da doskočim, a to me tako slomilo, te više nisam mogao da se na nogama držim. I ja vam ne bih umio reći, što me ono najednom napalo, te se povukoh u »gavun«, i to u onaj donji, mračniji. Ne sjećam se, ni kako sam u ugljenu izdubao nekakvu jamu i zakopao se u nju, što sam dublje mogao — tek stoji, da sam odmah zaspao, kao da me netko zaklao. Da vam je bilo vidjeti, što mi je sve dolazilo u san! Majka, razumije se, pa ova uvalica, crkva, Učka, drugovi, mačak — svi nekako drugačiji, ali opet — moji... Došao s puta, sav u »paradi«, pun zlata i zlatnih šterlinga. Bogatun, brate, principal — a mati bosa, sva u dronjama — jadna i nevoljna, no ja je odmah uzimam ispod ruke i s njome ravno u dućan, i što je u njemu najljepše, to mećem na

---

[1] paluba.
[2] preko oceanski parobrod.

nju, i novaca joj turam, da se u njezinim rukama svijetli, cinka, te ona ne zna, što bi od svega toga, već me samo grli i ljubi — jest — i to bješe tako sve dok se nisam probudio. E — ali je trebalo dugo, baš dugo, dok sam došao k sebi i razabrao, što sam učinio. A kada vidjeh, što bi — od glave pa do pete potrese me mraz, pa nekakva vrućina — sve od straha, što ću sada? S mukom se iskopah iz one jame i što sam laganije mogao, došuljam se do otvora, otkud se moglo vidjeti pod »provu«[1]). Tu stanem i čujem, da o meni govore.

— Sve se bojim, da je nastradao. Jadno dijete!

Glas je bio kuharev, a odazvao mu se kormilar Zvana:

— Jesu li pak sve pretražili?

— Sve.

— I — ništa.

— Ništa...

— A što veli kapetan?

— Kapetan? Pa — eno ga. Zove nas... Što hoće?

I najednom nâsta muk. Zavirim pod provu: ni žive duše. Bit će da je doba predvečernje, kad su svi mornari na krovu. Probijem se malo naprijed i čujem, kako se kapetan raspituje o meni. Svi odgovaraju složno i po istini, da su me vidjeli sinoć, kad se mijenjala straža, a poslije — ni glasa. Domalo da će biti dvadeset i četiri sata, što me nestade.

Dvadeset i četiri sata! Ta je li moguće, te sam toliko spavao?

Oni na palubi raspredali i unaprijed. Najjasnije bilo je čuti božmana:

— Sad je sve užalud: opuzlo mu se pa svršio u moru.

— Bio bi ga tkogod čuo, more bijaše mirno — kapetan će. Nego, nadoda on, pošto je neko vrijeme šutio, kao da nešto razmišlja, da mu nije što sunulo u glavu, pa se sâm skončao?... Tko ga je od vas posljednji udario?

— Pa — svi smo ga: tko više, tko manje...

Kapetan opet zašuti, onda će naglo:

— Pretražite još jednom sve, a onda mi javite...

Ja se brže povukoh pod ugljen — još dublje no prije. Što sam drugo i mogao da učinim? Što biste vi na mom mjestu učinili bili? Ajde, recite!

Nikakve oštrine ni osornosti nije bilo sada u njegovu glasu, štaviše, on nastavi nekako umekšano, gotovo kao da se pred nama opravdava:

— Najpametnije bilo bi — ispeti se na palubu i reći: — Oprostite, prevario me san... Jest, ali red je na brodu i zakon, da san ne smije nikada nikoga da prevari, a najmanje maloga od »foguna«. Pa tu nije samo prekršen red, već su tu u neku ruku povučeni za nos i kapetan i svi ostali na brodu — a to se ne prašta, to se kruto plaća i konopcem i šakama i nogama i Bog zna kako još. Toga sam se ja bojao, zato nisam ni pokušao da izidem pred njih. Uh, kako sam drhtao u onoj jami! Ama ni da je deset najljućih groznica na meni...

Onako šćućuren slušah, kako po čitavom brodu zovu: — Mali! Mali!... ali ne tvrdo i oporo kao negda, već sve nekako milo i tužno. Spustili se i pod provu i tu su me zvali, a ja od straha sve se dublje stištem i tajim. Čujem, kako sve premeću i pregrću, te meni srce sve više staje od užasa, da bi me mogli napipati:

— Opet velim: gotovo je, a mi ne ćemo nikada znati, kako je, sirota, dokrajčio, oglasi se božman.

— Bio je kao jagnje, pitom i uvijek poslušan. I bistar i razuman, pa meni ne ide nikako u glavu, da bi on — kako ono kapetan kaže — mogao sebe dragovoljno da zakopa u moru. Što ja znam, mučio ga nije nitko, ja najmanje. Možda sam ga kada i lupio — ali lagašno i blago, kao da mi je sin.

— I ja tako, nadometne drugi, a za njim se odmah javi treći:

— Pa i ja..

Govorili su tako srdačno, toplo i tužno, da bih im bio i sâm povjerovao, da me nije koža drugačije svjetovala.

— Nema ga? — upita odnekuda kuhar.

— Nema... Kako sam ono nije rekao: zaplakat će mu majka i — gotovo!

— Baš grješota! Još nije bio godinu dana na brodu i već kao pravi mornar.

— Kako je samo bio skladan!

— A čestit! Mogli ste mu pretražiti u svako doba sve džepove, nikada mu ne biste našli ni najsitnije stvarčice tude.

— Da je siromah poživio, držim, da bi od njega bilo izišlo neko veliko nešto.

— Bi, zaista...

I poslije, odlazeći, govorili su samo o meni, žalili me i hvalili. I vidjelo se, da im svaka ide od srca, što me je silno diralo. Bilo mi je, kao da sam sada tek spoznao, što je to mornar i kakva je u njemu duša, i kako ne valja gledati na njegovu tvrdu koru, kojom je opasan, nego na ono dobro i mekano, što je pod njom. I ja bih u onom času bio najvolio poletjeti za njima, obujmiti im koljena i moliti ih, da mi oproste. E, da moja krivnja nije bila onako teška, ali red — zakon... prekršeni, pogaženi, vapit će za osvetom, i Bog zna, što će od mene ostati ispod konopca, šaka i nogu! Toga sam se ja bojao, a tome strahu nisam mogao da zapovijedam.

Nad glavom mi se povlače mornarske čižmetine ili udaraju o palubu kao maljevi. Drugih glasova nije čuti. Više me ne zovu — očito je, da sam za njih izgubljen, nestao, mrtav. Pa i jesam, iako ne sasvim, a ono napola. Od straha, dakako. — U neki mah došlo mi, da učinim svemu kraj, da viknem u pomoć, ali — hoćeš da! — u grlu me nešto steglo i provalilo iz njega kao slabi hropac.

Zvono. Straža se mijenja. Koje bi doba moglo da bude? Nego — što je to? Zvono sved zvoni — ne će da prestane... Kakvo je pak to čudo! Tako se ne zvoni na stražu! Možda sanjam? Ne snivam, jer, evo — zvono je sada najedamput umuklo. Ali samo za čas, malo se zatim opet oglasilo. No to nije više ono prvašnje, već ono drugo na krmi. Kako čudno zvoni! Sve nekako tužno, razbijeno, kao da jeca. Kao na kapelici, daleko ovdje, na groblju našem.

Don—don—don — — —

Što bi to moglo biti? Da ne prijeti kakva nesreća? Da ne ide kakav parobrod na nas? Ta jedina misao na opasnost vratila mi svu snagu, i ja se jednim mahom iskopah iz one jame, probijem se do otvora pod »provom«, otkud sam mogao sve da vidim.

I evo, što sam vidio:

Brod »pod kapom«, ne miče se. Osim zvona na krmi na njemu se ništa ne čuje. Nasred broda, u dva reda svrstali se mornari. Spuštene glave, pogrbljeni, potišteni.

[1] Prednji dio broda.

Šute. Kao da nešto čekaju. Ja još ne znam, što ima to da znači, i ništa ne pogadam, ali osjećam, kako me oko srca steže. Nadvirim se malo bolje, naćulim uši, a oni tamo sve nešto ispod glasa mrmore i šapću. Jedva sam nekako razabrao, da govore o meni.

— Nebogo dijete, a šta će majka, kad bude pitala...

U meni se sledila krv, i ja opet omrtvio. Držim se kao prikovan i gledam tupo, suludo, kao čeljade, kome se već pamet topi i gubi. Onda vidim, kako mornari jedan za drugim skidaju kape. Pogledam bolje, a to se sa krme bliža »kamarot« s nekakvim križićem u ruci, a za njime kapetan i poručnik, obojica u crnom, svetačnom odijelu. Kapetan... — mislim, da ga i sad vidim: čovjek vremešan, brkat i vanredno krupnih obrva, što bi u časovima ljutine stršile kao iglice — kapetan, kako rekoh, stane između ona dva reda mornara i uzdignutim, malo hrapavim glasom reče:

— Dogodila se, kako već znate, nesreća, izgubili smo našega dobroga maloga. I ja sam vas pozvao, da se pomolimo za njegovu dušu i da mu kažemo naš posljednji: zbogom... Jest, upravo je tako rekao, a što se vi tu smijete?

— Grume, mi se ne smijemo...

— Pa i ne može tu nikome da je do smijeha! Meni ondje iz knjige »Oče budi volja Tvoja« pjevaju: — Pokoj vječni daruj njemu Gospodine, a ja, koji sve to gledam — — — Vi ćete reći: — Pa mogao si barem sada skočiti onamo i viknuti: — Evo, tu sam vam, a vi činite od mene, što vam drago! Pa to sam i ja htio da uradim, ali kako ću, kad se sve u meni opet ukrutilo. Baš odrvenilo: ruke, noge, glava — sve sami komadi drva. Samo tu, u prsima, srce kao u maloga tića, kad ga uhvatiš: kucka i tucka kao da se pomamilo.

A oni tamo mole... U ušima mi strašno šumi, zato i ne čujem svaku njihovu. Uto će neko, valjda božman:

— Da imamo barem kapljicu blagoslovljene vode...

»Kamarot« pruži božmanu nekakvu bočicu:

— Mati mi ju je dala... Neka mu je, siromahu...

»Kamarot« je plakao. Nismo se trpjeli, koliko smo se puta počupali, — a on evo, plače — za mnom... Više nisam mogao: stresem se, što sam jače mogao, da priberem koliko više snage i stupim na kuvertu u namjeri, da im se prikažem sve onako crn i zamazan, pa kud puklo da puklo! No da li od gladi ili slabosti ili od one lupe u prsima, meni se najedamput pred očima zamagli, smrači, i ukoliko sam mogao da viknem: Mila majko moja! — već se nadoh s glavom na tlu, a da više ne čuh i ne vidjeh ništa.

Kad opet progledah — a to gotovo svi mornari oko mene. I kapetan. Svi mi se smiješe i šaleći se govore:

— U s k r s n u l j e, k a k o j' r e k a l...

Očito su se radovali, što nisam nastradao.

I niko mi ne kaza nijedne tvrde riječi ni one večeri ni iduće noći. Tek sjutradan sam — radi reda i zakona — dobio, što me je išlo, ali od toga nisam osjećao nikakva bola. Padali su po meni udarci, ali meni bijaše kao da mi ih moja rodena majka dijeli. Mornar bio — ali meni uvijek mio. Jest!

A sad neka je dosta! Nosite se, i da mi se više niste pokazali — dva dana.

Međutim mi smo se pokazali već — sjutradan.

Viktor Car Emin

PJESME PETRA BEZRUČA

70.000

Sedamdeset tisuća je nas
Pred Tješinom, pred Tješinom.
Sto nas tisuć' ponijemčili,
Drugih sto popoljačili,
Svet je u mom srcu mir.
Kad nas osta sedamdeset,
Tisuća tek sedamdeset,
Je l' to hir?

Za tisuća sedamdeset
Grob se kopa pred Tješinom.
Dok se k nebu jecaj čuje
Neuslišanoga bola,
Tudi bog nam obraz pljuje
I u skupu gledamo se
— Dok nam glavu panju nose —
Kao vol na klanju vola.

Markiz Gero, taj je bogat:
Daj nam brenta sedamdeset,
Brentâ tisuć' sedamdeset,
Pola ćemo ponijemčiti,
A pola popoljačiti,
Grunut će ti do sto usta:

Markiz Gero, gore ustaj!
Ali prije nego zginem,
Opit ću se rujnim vinom,
Mati s kćerkom, otac sinom
Pod Tješinom, pod Tješinom.

MARIČKA MAGDONOVA

Iz Ostrave Magdon na povratku stari
Pred večer u bartovskoj arendi stao,
Razbijene glave kraj ceste je pao —
Plakaše Marička Magdonova.

Tovar pun uglja sa tračnica kliznu,
I udova Magdona mrtva je pala.
Na Hamrima sirotâ pet u plač briznu,
Najstarija Marička Magdonova.

Tko će ih primiti, jesti im dati?
Bit ćeš im otac i bit ćeš im mati?
Misliš, tko ugljenik, da i srce ima
Kao ti, Maričko Magdonova?

Bez kraja su šume markiza Gera.
Gdje oci pogiboše, u njegovom rudniku,
Suvarak je slobodno uzeti jadniku —
Šta kažeš, Maričko Magdonova?

Maričko, hladno je i nema što jesti...
U gorama, gorama puno je drva...
Načelnik Hochfelder vidje, gdje bereš,
Da šuti, Maričko Magdonova?

Kakva si mladenca uzela sebi,
S puškom o ramenu, perjem na kapi,
Mrko mu čelo, a s njim ćeš do Frideka —
Hoćeš li, Maričko Magdonova?

Fridečka gospoda, dame iz Fritka
Smijat će tebi se govorom jetkim,
Iz prozora gledat će Hochfelder židov...
Kako si, Maričko Magdonova?

U studenoj kući su ostali ptići,
Tko će ih primiti, jesti im dati?
Šta je do sirota gospodi? Tebi,
Maričko, putem kako je bilo?

Po strmini, Maričko, oštre su hridi,
Uza njih penje se, izmiče k Fritku
Šumna i divljačka Ostravica.
Čuješ li, pojmiš je, djevice gorska!

Jedan skok nalijevo i sve je zbogom.
Kose ti crne su pale po stijeni,
Na rukama bijelim krv se rumeni.
O, zbogom, Maričko Magdonova!

Na Hamrima Starim, na groblju kraj zida,
Bez krsta i cvijeća sve grobovi čame,
Tu leže bez vjere sve ubice same,
Tu leži i Marička Magdonova.

OSTRAVA

U rovu sto ljetâ živ i nijem,
Sto ljetâ u ugljenolomu;
Sto ljetâ sa željeznim mišičjem
U ramenu bezmesnomu.

Na oči mi pao ugljeni prah,
Sa usna iščezli rubini,
Obrve, kosa i brada u mah
Kô ugljena pređa se čini.

Kruh s ugljenom nosim si na svoj rad,
Na rabote idem bez broja,
Na Dunavu diže se palačâ grad
Iz krvi i mojega znoja.

Sto godina ćutah u rovu svom,
Sto godina tko će da vrati?
Kad im zagrozih kladivom,
Tad staše se smijuckati.

Da budem lud, pa opet u jaz,
Za gospodu opet se rvi —
Digo sam kladivo — poteče mlaz
Po Poljskoj Ostravi krvi.

Svi vi u Šleskoj, kažem vam svim,
Ma Petar il' Pavle se zvali,
Da ste pod oklopom ocalnim,
I juriša stotinu dali;

Svi vi u Šleskoj, kažem vam svim
Gavrani dubokih jamâ,
Ide dan_ozdo i plamen i dim
I — obračun među nama!

S češkog preveo J. N

ПЕСМА МОЈЕ МЛАДОСТИ

Пун сунца, зезда младости и плама
Мој живот у срећи и весељу тече.
Нит ми кад душу тешка туга лама,
Нити ме савест икада пече.

Богаства имам безмерна и многа
Чаробна као мирисави врти,
Не могу их пожет' ни српови смрти,
Јер ја сам вазал Свемогућег Бога!

Колоси, статуе мраморне и тучне
Ремеци бистрих умова и чела,
Симфоније, песме заносне и звучне,
Палаче градова и кућице села,

Ливаде, шуме, реке и студенци
Све цвеће поља, паркова и леја,
Престоља, битке, победе и венци
И златно царство сања и идеја,

У души мојој блеска свет тај цео,
Ко златни натпис на мраморној плочи!
И све дивне чари о којим сам снео,
Што их душевне угледаше очи

Све је то моје! Сва та блага многа
Стална су и вечна; не могу их стрти
Ни ударци грома ни српови смрти,
Јер ја сам вазал Свемогућег Бога!

И за то мој живот пун сунца и плама
У силној срећи и весељу тече,
Нит ми кад душу тешка туга лама,
Нити ме савест икада опече.

Данило П. Милановић

FRANCUSKA RENESANSA

Što smo kazali za talijansku renesansu, to isto se u šesnaestom veku dogada u Francuskoj. I ovde se gotska umetnost iscrpila uporedo s religijom koja ju je začela i podigla. I ovde umetnici počeše da proučavaju starinu; traže nadahnuće u opažanjima života, u ljubavi za sve što postoji. Oni više ne nastoje da izraze svoju kršćansku veru; kao što je nekada bilo kod poganske umetnosti, oni hoće da stvaraju dela lepa za gledanje, koja potresaju i koja su istinita. Francuska se duša otvara mladenačkom zamahu slobode koji dolazi iz Italije. Kao leptir u proleću, ona se isčaurila iz ljuske gotske umetnosti, osetila se preporođenom, razvijorivši krila velikom suncu šesnaestog veka, sva je zatreptela novim oduševljenjem.

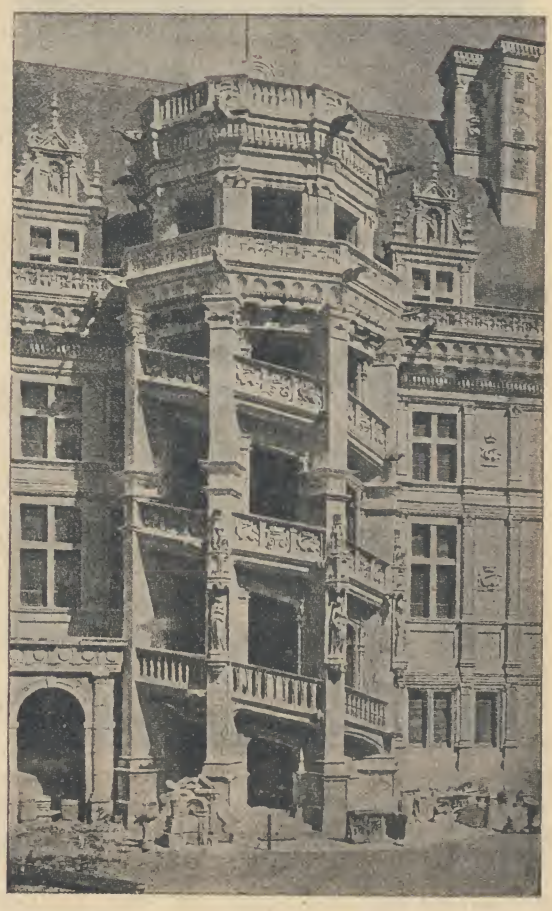

Slika 1.

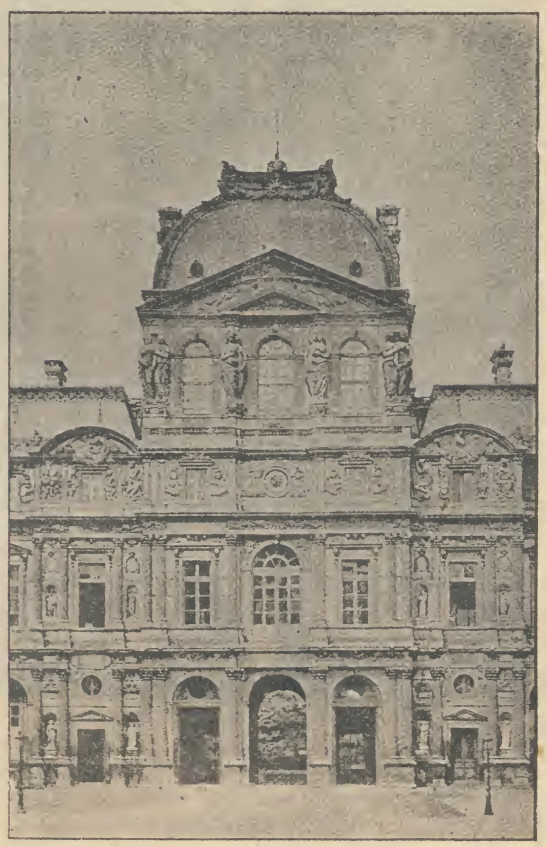

Slika 2.

Evo jedne od najlepših građevina francuske renesanse (Sl. 1.). To je kraljevski dvorac u Blois. Na prvi pogled možete odmah zametiti kako ovde nema više ništa gotsko, ništa što bi čoveka pozivalo da se sabere u teške misli, u pobožno razmišljanje. Sve je tu elegancija, dražest i raskoš. Promatrajte naročito srednji deo, koji sadrži stubište. Prekrasni su nasloni stuba, koji su položeni kao kosi prozori, sa svojim ukrasima punim raznolikosti i finoće. Ograda prvog sprata građena je kao lišće u obliku vretena; na zgradi drugog i trećeg sprata isprepreli su se daždevnjaci sa kraljevskim grbom. Gornji je deo, na kojemu počiva krov, vas izvajan, izrezan, izraden velikom raskoši, koju ćete opet naći na prozorima krova i čak u ukrasima dimnjaka. Pogledajte koliko otvora imade, kroz koje navaljuju valovi radosna svetla. Vreme gotske polutame je sasvim minulo. Ovo je stan radosti i lepote.

Promatrajte prozore, koji su građeni u obliku kamenoga krsta. Takovi su prozori svojstveni renesansi, te ih možete naći na svim zgradama onoga vremena. Renesansa zazire od tmine, ne trpi uske gotske puškarnice; ona otvara visoke i široke prozore, kroz koje sunce svečano ulazi. Ali ona znade i to, da bi preširoki otvori provalili građevinu i kvarili sklad. Zato razbija te otvore sa krstom, te smiruje pogled, koji bi inače velikim prozorima bio uznemiren.

Među najlepše građevine francuske renesanse Louvre je najznamenitija. Louvre je palača u Parizu, na obali Seine, u kojoj su stanovali francuski kraljevi. U početku srednjeg veka, to je najpre bila jednostavna tvrdava sa dvorcem, kao što su imali svi kršćanski velikaši. Kako je rasla moć i bogatstvo kraljeva, dvorac se proširivao, dodavala mu se po koja kula ili toranj, ali je vazda sačuvao svoj prvotni značaj feudalne tvrde. Renesansa ga je sasvim nanovo izgradila i načinila iz njega divnu i veličanstvenu palaču kakvu još danas vidimo. Naša slika (Sl. 2.) prikazuje jedno od njenih pročelja sa strane dvorišta. Glavni je graditelj ovoga pročelja arhitekt Pierre Lescot. Velika je razlika između ovoga dela i onoga koje smo maločas promatrali. Ovde ima više jednostavnosti, veličajnosti nego kod dvorca u Blais. Vidite kako su sve linije prizemlja i prvoga kata jedno-

stavne, mirne i velike. Ovo je bliže staroj umetnosti: na primer po dvostrukim korintskim stupovima i po trouglastim zabatima nad otvorima. Ali ni elegancija ni bogastvo nisu izostali, jer to su stalne osebine renesanse. Toga možete da nađete u ukrasima gornjega kata, u kipovima, lišću, u uresnim znakovima (amblemima). Velika lepota ove građevine sastoji u tome, što vam celina pruža utisak nečeg plemenitog i elegantnog. Sastav donjega dela, koji je vrlo jednostavan sa bogatstvom gornjeg sprata, sretni raspored izbočenog trupla, koji razbija jednoličnost pročelja, umerena primena starih stupova, sve doprinosi jedinstvenoj lepoti ove zgrade, po svemu francuske, koja bi dostajala da nauvek proslavi noviju umetnost francuskog naroda. Rekao sam »po

Slika 3.

svemu francuske«, hteo bih da me dobro shvatite. Ova je palača kao slika i prilika francuskog duha; naći ćete u njoj one iste osebine, na koje ćete naići kad budete čitali dela francuskih pisaca: razboritost, jasnoća, plemenita elegancija, savršen ukus. Sve su te osebine upotrebljene da se sagradi dom dostojan kraljevskih stanara, stan porodice polubogova, ljudi koji su po svojoj moći, bogatstvu, po svom profinjenom načinu življenja, da tako rečem, bili iznad ljudskih prilika.

Ma koliko da su dela talijanskih vajara divna, francuska je renesansa također dala isto tako lepih stvari u kiparstvu, te je svima dala narodni značaj harmonije, mere, plemenitosti i ukusa. Ova dva reljefa (Sl. 3.) rese česmu »Nevinih« (La fontaine des Innocents) u Parizu. Ove su dve nimfe (stari poganski narodi nazivahu nimfama ženska božanstva voda, izvora, reka, jezera) delo velikog francuskog kipara Jean Goujon. Obe su lepe po svojoj draži, nevinosti, po plemenitoj i skromnoj otmenosti. Ja zaista ne znam koja ima više čara. Sve draži

mladenstva izbijaju iz one koja je napola okrenuta, te iskrene ruku sa divnom i prirodnom kretnjom. A koliko tek ponosa kod one druge, jednostavnog, skoro naivnog dostojanstva! Uvažite i to, da je izbočina ovoga reljefa, kao što se može zametiti i na slici, vrlo niska; nije duboko u kamenu urezano, tako da ima malo udubina, malo sena, a ipak se svetlo poigralo podjednako po svim delovima ovih lepih telesa i odeća. Same su konture (obrubi) vrlo oštre i modelovane i to je dovoljno da likovi dobiju svu čvrstoću koju pokazuju. To je bila tajna starih vajara, koju je od njih naučio i Jean Goujon.

Slika 4. vam pokazuje, kako francuski umetnik ume, kao talijanski i stari grčki ili rimski vajar, da izrazi bol,

Slika 4.

užas, i načini nešto što je lepo gledati. Ovaj kip, delo kipara Pugeta, prikazuje Milona Krotonskoga. Grčka je priča o Milonu stara dvadeset i pet stoleća. Milon bejaše jedan od najjačih ljudi svoga vremena. Pričalo se kako može nositi vola na ledima i ubiti ga šakom, pa bi ga za jedan dan pojeo. Kad je ostario te izgubio svoju silnu snagu, smelo reši da s rukama raseče jedan hrast, u koji su drvoseče bili već zabili svoje klinove. Dok je turio ruku u rascepano deblo, drvo se sklopi i skvači nesretniku ruku tako da je više nije mogao istrgnuti, pa su ga divlje zveri raznele. Puget je prikazao ovaj poslednji prizor. Rukom u sklopljenom rascepu drva, junak se grči pod ujedom lava, kojega uzalud pokušava da ukloni s drugom rukom. Užas je izražen grčevitim izrazom lica i snažnim pokretom tela. Ipak je njegovo telo tako lepo, puno snage i srazmerno, da nas prizor ove lepote očarava i ne dozvoljava da osetimo celi užas priče. Ima tu strahote i užasa, bez sumnje, ali je to izraženo u jednom atletskom telu, tako lepom i silnom, da nam nikako ne pomućuju divljenje.

Slika 5. prikazuje nam skladnu celinu (kompoziciju) konja i čoveka. To je delo kipara Nicolasa Conton. Sa još jednom sličnom grupom, koju ovde donosimo, a koja je postavljena sučelice ovoj, to delo resi ulaz u najlepšu parisku promenadu. Te su dve grupe poznate pod imenom »Konji Marlya«. Što se naročito mora ceniti u ovoj stvari, to je da delo puno žestine i života, da konj u svojoj poplašenosti, besu, onako propet, ' nikako ne muti sklad celine. Mirni i moćni stav jahača krotitelja i divlja snaga životinje uspostavljaju mirnoću dela i smiruju pogled.

Slikarstvo francuske renesanse nije manje lepo od kiparstva. Pravo da kažemo to i nije preporod, nego rođenje, jer se u srednjem veku slikarstvo sastojalo samo u dekorisanju crkava. Naročito se slikarstvo upotrebljavalo za polepšavanje katedrala, a najviše za prozore na

Slika 5.

njima. Renesansa je emancipovala slikarsku umetnost, dala joj je posebni opstanak. Onda se došlo do saznanja da je lepa slika isto tako nešto lepo kao lep kip ili crkva, i da slika može da ima religijozni sadržaj, da može izraziti sve, od kraljevske glave do glave pastira kod stada.

Pogledajte ovu sliku (br. 6.), koju je slikao francuski slikar Clonet. To je portret Karla IX., kralja koji je zapovedio Bartolomejsku noć. Kao da je živ pred nama, sa svojim lepim uvelim i bledim licem, sa svojim lukavstvom u očnim naborima, tankim i stisnutim usnama, oštrim i okrutnim pogledom. Prikazan je u odori i u stavu, koji nam odaju razmaženu eleganciju kraljeva iz kuće Valois.

Ova je druga slika (br. 7.) od slikara Jeana Cousin. Učenici i svetice nose u grob mrtvo telo Isusovo. Nemojte se zadržavati na nekojim nespretnostima umetnikovim, kao što su turban, neobično odelo Josipa iz Arimateje, čudne zgrade na obzorju pejsaža. Pogledajte lica i kretnje i posmatrajte kako je snažno i marljivo slikar izrazio bol. Posmotrite teški očaj Hristove majke, koja bi se bacila na leš, da je dve žene nisu zadržavale. Proučite pogled Josipov, uperen na obožavane crte lica svoga učitelja; pun je nežnosti i teške tuge. Procenite kako je uverljivo izražena smrt: ono lepo i jako telo pretvoreno je ipak u lešinu, glava pada unatrag, noge i ruke mlitavo padaju.

Sasvim je različita Sl. 8., delo velikog slikara Nicolasa Poussina. Nedaleko plave vode jednog jezera, u seni maslina, grčka se pastirska porodica odmara od rada i uživa večernji mir. Mirna i jednostavna dostojanstvenost majke, nasmejano lice mladog sina, tako spokojno

Slika 6.

držanje dvojice muškaraca, naročito mesto gde se to zbiva, ove sene, hladne vode, planine u obzorju, koje zaokružuje kraj i rastavlja ga od sveta, kao blagoslovljeno utočište prirodnosti i mira; sve nam priča o spokoju polja i o sreći seoskog života. Gledajući ovu sliku kao da nam se nameće usklik: Što su srećni! Što su spokojni! Kako mora da je lepo u tom povučenom kutiću,

Slika 7.

daleko od buke! Poussin je naslikao mnogo drugih slika isto tako lepih kao što je ova, a među tima mnogo nam sretno prikazuju lepotu prirodnu i čar polja.

Zaista, blago onima koji živu u prirodi, na polju. Naučite se gledati prirodu s ljubavlju i sa zahvalnosti. Naučite se voleti strogu i turobnu lepotu zime, radosno mladenstvo proleća, sjaj leta, nasmešenu setu jeseni, misterijozni i religijozni mir vedre noći, božansku čistoću zore, carski sjaj sunčana zapada. Naučite se da gledate sa očima umetnika one hiljade slika koje vam priroda svaki dan pruža: lađa koja se skliže po morskoj površini, proplanak, gde svetlo počiva na mahovini u dnu hrasta,

Slika 8.

skromna koliba, iz koje se dim suče u nepomičnom vazduhu večeri. Nemojte da prolazite kao slepi kroza svet, koji je neizmerno bogat dražima i veličanstvenošću.

Evo još jedne lepe slike (br. 9.), od slikara Lesneura. Prikazuje nam smrt kršćanskog mučenika, Sv. Lovrinca, kojega su Rimljani živa spalili. Pogledajte koliko je lepote slikar izbio iz razlike u izražaju divljih krvnika i zanosu kršćanina, kojemu se prikazuje rastvoreno nebo odakle mu anđeli donose mučeničku paomu. Posmatrajte kako je umetnik uspeo da ukloni svaku jednoličnost u izrazima petnaestero, dvadesetero lica. Divljaštvo i okrutnost se u svakome čita, ali je to svuda na različit način izraženo, od majestetične nečovečnosti careve do divlje surovosti mučitelja.

Što smo iz ovoga naučili?

Što je to francuska renesansa? — To je, kao i talijanska renesansa, rođenje nove umetnosti, koja je zamenila gotsku umetnost.

Koji su dublji uzroci renesanse? — Promena koja je nastala u duhovima. Duhovi se udaljuju od naivnog i zanosnog verovanja srednjega veka, da upoznadu i prouče ono što je srednji vek zapostavljao: svet, zemlju, stvari i ljude.

Koje su karakteristike renesanse? — One su u protimbi sa karakteristikama gotske umetnosti, koja se obraća unutrašnjem čovekovu životu, i koja nastoji da izrazi ono što se događa u kršćanskoj duši: bol, nadu, zaklinjanje, zanos za Boga. Umetnost renesanse, naprotiv, obraća se prema vani, obuhvata sve stvari koje nas okružuju, oduševljava se za prirodu, za lepe stvari, za lepe oblike.

Koja vam se od ovih dveju umetnosti čini savršenijom? — Beskorisno je postavljati takovo pitanje, jer se to ne može rešiti. Gotska umetnost ima više misli, ali renesansa više lepote i raznolikosti. Svaka od njih odgovara jednoj polovini naše duše: prva našim bolima, našim mukama i nadama;

Slika 9.

druga našoj ljubavi za lepotu, našem divljenju za snagu i život, našoj potrebi da osetimo prirodu i da s njom uspostavimo vezu.

Što imate da kažete o slikanju pejsaža (krajeva iz prirode)? — Da je to jedna nova tečevina umetnosti. Slikari su renesanse najpre razumeli poetičnost koju u sebi kriju polja i šume, more i jezera, planine i ravnice, i koji su to na uverljiv način izrazili.

Elie Pécant i Charles Baude

(S francuskog preveo Josip Draganić)

DVA LISTA

S velikoga hrasta na rubu njive padalo je lišće. Padalo je sa svega drveća.

Jedna je grana hrasta stajala visoko nad svim ostalim granama i pružala se daleko prema livadi. Na njenom kraju su zajedno bila dva lista.

— Nije više kao prije — reče jedan list drugome.

— Ne — odgovori drugi. — Noćas su opet tako mnogi od nas otišli... mi smo gotovo još jedini ovdje na našoj grani.

— Ne zna se, koga će da snađe — reče prvi. — Kad je još bilo toplo i sunce još grijalo, dolazila je kadšto oluja ili prolom oblaka, i mnogi su od nas bili već tada otrgnuti, iako su još bili mladi. Ne zna se, koga će da snađe...

— Sada sunce rijetkokad sja — uzdisao je drugi list — a kad sja, ne daje snage. Trebalo bi imati nove snage.

— Da li je istina — reče prvi — da li je doista istina, da na naše mjesto dolaze drugi, kad mi odemo, i tad opet drugi i uvijek opet?...

— Zacijelo je istina — šaptaše drugi — a to se ne da ni zamisliti... to prelazi naše pojmove...

— Tko na to misli, postaje i suviše žalostan — dometne prvi.

Šutjeli su neko vrijeme. Tad reče prvi tiho sam sebi: — Zašto moramo da odemo?

Prvi upita: — Što će se dogoditi s nama, kad otpadnemo?

— Mi padamo dolje...

— Što je ondje dolje?

Prvi odgovori: — Ne znam. Jedan kaže ovo, drugi ono... ali nitko ne zna.

Drugi upita: — Da li se još nešto može osjećati, da li se još može nešto znati o sebi, kad se tko nalazi ondje dolje?

Prvi odgovori: — Tko to može reći? Još se nije nikad povratio nitko od onih, koji su onamo pali, da pripovijeda o tom.

Opet su zašutjeli. Tada kaže prvi list nježno drugome: — Ne žalosti se suviše, ta ti drščeš.

— Mani — odgovori drugi — ja sad tako lako držćem. Više se nitko ne osjeća tako čvrsto na ovom mjestu.

— Ne ćemo više da govorimo o takovim stvarima — reče prvi list.

Drugi odvrati: — Ne... pustit ćemo to... Ali... o čem da govorimo inače...? On zašuti i nastavi nakon malo vremena:

— Tko li će od nas dva morati prvi onamo dolje...?

— Pa za to ima još vremena — mirio ga je prvi. — Sjetimo se sada radije, kako je bilo lijepo, kako čarobno lijepo! Kad je dolazilo sunce i tako nas palilo, da smo mislili, da ćemo pući od zdravlja. Znaš li još? A zatim rosa u jutarnjim satima... i blage, divne noći!...

— Sada su noći strašne — jadikovao je drugi — i nikada ne prestaju.

— Ne smijemo da se tužimo — reče prvi blago — mi smo dulje živjeli nego mnogi, mnogi drugi.

— Ja sam se zacijelo mnogo promijenio? — zapita se drugi list plašljivo, ali odlučno.

— Ni traga — tvrdio je drugi— ti valjda misliš zato, što sam ja postao tako žut i ružan. Ne, kod mene je nešto drugo...

— Ah, idi — branio se drugi.

— Ne, zaista — ponovio je prvi žarko — vjeruj mi! Ti si tako lijep kao prvoga dana. Tu i tamo možda mala, žuta pjega, jedva vidljiva, a i ona te samo poljepšava. Vjeruj mi!

— Hvala ti — šaptaše drugi list ganuto — ali ja ti ne vjerujem... ne posvema... ali zahvaljujem ti, jer si tako dobar... bio si uvijek tako dobar prema meni... istom sada shvaćam, kako si dobar bio.

— Ta ušuti — reče prvi, pa ušuti i sam, jer nije mogao više govoriti od tuge.

Sada su oba lista šutjela. Sati su prolazili.

Vlažni vjetar prođe hladno i neprijateljski kroz krošnje drveća.

— Ah... sada... — reče drugi list — ... ja ... — tad mu pukne glas. Bio je blago otkinut sa svoga mjesta i padao dolje.

Bila je zima...

(Prevela s njemačkoga Zora Vinković)

Felix Salten

NA VRHUNCU

I videh pred očma gde se zastor dignu:
Celo ono more, što u meni kipi,
i sve ono, što se dugo sa mnom bori
osetih svom snagom.
Videh:
tragika je moja, što ne tražim sreće po
zemaljskoj kori
pa je zato nikad tu naći i ne ću.

U baštama svojim, u rascvalom cveću
svojih naglih dana, napora i smeha
zanosa i sreće
radostan klikćem,
dok me život nosi i časovi lete.

Da, ja sam sretan, veseo i bogat.

I svakoga dana
na svome Horebu govorim sa Višnjim
i ružama sipam put, što ga već predoh
i buktinju palim na svome oltaru
da mi tamu satre.

Pa u času kad se opet natrag vraćam
ozaren sam trakom ove svete vatre.

Branko Perović

VJETAR MEĐU HRIDINAMA

(IZ KNJIGE „GOSTIONA MIRNOĆI“)

Premda je još bio cio mrak, kad smo se zaputili, ipak se zamrzlim uzduhom šuljali već neki nevidljivi bijeli skupovi blijeda svijetla, što se rodilo s onu stranu bregova i već se poput sivo-bijelog jata golubova okupilo visoko gore na snježnim vrhuncima Monte Cristalla.

Gazeći po livadama dolina u nama se budio onaj neobični, uzvišeni osjećaj, što ga imadu oni, koji su se zaputili prije izlaza sunca; nijedan dragocjeni čas toga dana njesmo uludo potratili.

Na početku toga čudesnog gorskog bila, kojim je prije milijun godina stupao slon sa šatorom na leđima i koji sve do danas nije iščeznuo s vida, prešli smo preko rijeke, i sad je među drvećem naš put vodio uzbrdo. Iz velike daljine oglasile se prve klepke krava; a nad tamnim vršcima vidjesmo tanki srp mjesečev, što se činio poput bijelih rogova pobožne neke krotke zvijeri, koja čeka boga svijetla i pazi na nj. Taj je bog dolazio polako, mičući se svečano od vrška do vrška, visoko iznad naših glava; zatim se iznenada ukazao njegov svjetao lik u prodolu dviju gorskih stijena; drveće se pred njim sagnulo do zemlje, a kandila, puna borove smole, počela se ljuljati u tamnim lađama hrama, šireći svoje miomirisne pare. U ovim sretnim klancima, gdje ne živi čovjek, tu se svagdje ukazuje bog svijetla, nag i bez srama, sličan boji blijedoga meda; zlatna mu je kosa toliko blistava, da takav sjaj još nitko nigdje vidio nije, a oči su mu žarke poput starog vina. I već je prešao rukama preko nevidljivih struna, jer se javila glazba lepršavih stvari i lišća, što se otvara.

Legenda kaže, da se Apolon, koga su kršćani tjerali iz zemlje u zemlju, sakrio u Donjoj Austriji, ali i oni, koji tvrde, da su ga vidjeli u trinaestom stoljeću, imadu krivo; jedno je sigurno, da se Apolon sklonio među ta čudesna gorska bila, koja nastavaju samo pastiri gorski.

I dok smo ležali u travi prvoga pašnjaka, okruženi zvijezdama gencijana, — tim kapljicama neba, što su odozgo spale, — zagasito-žutim maslačkom i razbacanim grmečcima rododendrona, približi nam se takav gorski čobanin, prolazeći mimo nas sa svojim stadom. Čovjek je taj mrka izgleda govorio blagim glasom; bio je visok šest stopa, na glavi je imao šešir narančaste boje, koljena su mu bila gola, izgorena od sunca poput onih maslačaka, brada crnija od ičega u svijetu, a oči sjajnije nego da su sunce i noć uronile u njih i ležale zatvorene u dubinama njihovim. Govorio je nekim nepoznatim jezikom i zacijelo nije razumio nijedne naše riječi, ali je mirisao dobrotom zemlje. Samo takav čovjek, nad kojim je uvijek bdjelo sunce i zvijezde, mogao je da se tako usavrši i dotjera.

I dok smo neko vrijeme počivali pred planinskom kolibom, koja leži nasuprot trima bregovima, što se čine kao sfinge, vraćao se jedan pastir s brda, najnižega doduše, ali najopasnijeg od sva ta tri, blijed od vrućine, drščući od umora. Bio je to visok čovjek, dugih smeđih ruku i duga uska lica, obrasla bradom. I dok je oprezno srknuo rujna vina s vodom, omjerio je taj mali pobijeđeni brijeg. Njegove blage, pritvorene oči, dobroćudne usne zarasle brkovima, štaviše i njegovi udovi, sve se to činilo, kao da se smije, pa stoga nijesmo imali srca, da trgnemo iz snatrenja toga nasmiješena čovjeka, koji je uživao sveti čas, kad čovjek okušava sama sebe. U tišini smo ga promatrali, u tišini ga i ostavismo nasmiješena, uvjereni, da ćemo ga se cijeloga života spominjati. U njegovu je smiješku bio onaj čar doživljaja i smionosti, koja gleda u oči opasnosti, bio je to onaj silni instinkt, koji čovjeka toliko zanese, da izaziva sile, što spavaju.

Između ove kolibe i triju bregova utisla se provalija, koja je ljepotom i bojama nadvisila titanski kaos dubokih uvala, smeđastih vrhova, crvenih kubeta, dalekih snijegova i grimiznih dugih sjena. Stojeći ovdje donekle tek shvatismo, kako je zemlja postajala i oblikovala se i kako je i zašto izabrala ovo mjesto kao pozorište najslavnijih demonâ. Majka Zemlja! Koliki je tegoban posao bio, kolike su herojske borbe dale njenu licu ovo dostojanstvo!

Svuda naokolo privi se runolist uz izlizani krš; ali dalje gore nije više bilo ni traga vječnom zelenilu biljki; ovdje nije uopće više bilo života. Malo zatim polegli smo niz strminu brijega, jedno od drugog dosta daleko. Ovdje gore iznad drveća i pašnjaka imao je vjetar neki neobični, prazni zvuk, jer se oslobodio svakoga vanjskog utjecaja, pa je na mahove vitlao i zviždao hladnim nekim glasom. Na toplom kamenju, u žarkom suncu, daleko negdje iznad svih ljepota Italije, osjećali smo najprije samo slast, i uživanje u prostoru i divljoj krasoti, nepoznatim dolinama i jakosti sunca. Bilo je tako lijepo živjeti u ovom čudesnom svijetu, pijući zračni nektar.

S ona tri brijega iza nas čuli se česti, mukli udarci i buka pećina, što su se rušile podrovane kišama. Vjetar, magla i zimski snijeg napravili su nam od smrvljena kamenja, na kojem ležimo, udobnu postelju, ali nekada u davna vremena, i ovo se kamenje ponosito kočilo tamo gore. I polako, a da nijesmo znali reći, ni kako ni kada, osjećaj se radosti pretvarao u osjećaj straha. Svuda grozna bezličnost ovih golemih kamenih grdosija, užasna bešćutnost ovog hladnog vjetra, što se vijao kraj nas i prodirao do kosti, posve nisko uz tlo! Nijedna jedina živa duša, pa ni najsitnija mušica ili gorski cvijetak nije ovdje više živio. Nijedan sićušan »ja« nije ovdje disao ,ni ljubio!

I mi ćemo također prestati jednoga dana voljeti, postat ćemo dijelom ove goleme drage zemlje, ovoga hladnog vjetra, što vitla. Zar ne ćemo više ljubiti?! Činilo se nevjerojatno i suviše okrutno, da se podnese, a ipak je bilo tako! Zar ćemo se pretvoriti u prah, te ne ćemo više osjećati ni vjetar ni sunčev žar, ne ćemo više biti ljubljeni?!

Zar ćemo se preobraziti u zvižduk hladna vjetra, izaći izvan svojega ja? Zar će nas prinuditi da bitišemo u ovoj luci, da postanemo beskućnici?! Ovdje gore nije više bilo ni onih malenih drugova naših, onih baršunastih, sivo-bijelih cvjetova, koje smo ovdje brali. Nigdje nikakav život. Ništa nego vjetar, što je puzao i šuljao se, i ovi golemi kameni visovi, odakle je dolazio onaj jednolični zvuk kamenja, što je padalo, simbol onoga hladnog neudobnog stanja, u koje ćemo i mi morati preći. Zar da nikada više ne ljubimo i ne budemo ljubljeni! Nije preostalo ništa drugo, nego da se okrenemo prema zemlji, pritisnemo lice uz nju i ne gledamo više ove divlje krasote. Čemu uopće ljepota ,koja mora da ugine; čemu čar, kad ne ćemo moći više ljubiti? Zemlja je bila topla i čvrsta ispod dlanova naših ruku, ali je i ovamo još uvijek dopirao zvuk bešćutna vjetra i bezbrižna kamenja, što se rušilo.

Tamo dolje u onim dolinama, među drvećem i travom, svim onim bezbrojnim životima vladalo je prijateljstvo, tako da je stupanje u Mir, prelaženje granica, umiranje imalo značenje nekog bratskog dobročinstva, najplemenitijeg među svim mogućim dobrim djelima; ali ovdje gore, gdje nije bilo bića, koje diše, spoznasmo bivstvo pustoši, koja se otvara pred svakom sićušnom ljudskom dušom. Ovdje se gore smrzavao duh; štaviše i Mir se ovdje činio ruglom- mir, bešćutan i tvrd kao kamen. A opet, nemoguće je bilo da se sakrijemo pred samima sobom u ovom uzduhu jasnom poput kristala, koji je bio tako dalek od tamjana i svega onoga opojnog utvrđenih vjerovanja, od skrušena šaptaja molitve i svakog protestiranja. Štaviše, spoznaja, da između organskih i anorganskih tvari nema određene granice, bila je tek neznatna utjeha. Zavidni vjetar šuljao se iznad mrtva vapnenca i odnosio mu jedinu njegovu utjehu — toplinu. Očajni se okrenusmo od njega, pogledasmo gore prema nebu, onom modrom, jarkom, prostranom, neizrecivom i dalekom nebu.

I polako je bez ikakva uzroka onaj prijašnji ledeni strah prelazio u čudan osjećaj, ne radosti, ne mira, već kao da su se život i smrt uzdigli do nečega, što nije bilo ni život ni smrt, već čudnovato, mirno titranje, u koje je čovjek uronio, da u njem počine u posvemašnjem zadovoljstvu, uravnotežen, riješen svih želja, nadaren životom i smrti.

Ali prije nego je ovaj osjećaj nama posve obladao, digli smo se i priljubivši se tijesno jedno uz drugo, stupali smo naprijed posve tihi u vrućemu suncu.

John Galsworthy

(Prevela s engleskoga Cvijeta Marković

DOM KEMIJE

(PRIGODOM STOTE OBLJETNICE ROĐENJA MARCELINA BERTHELOTA)

U oktobru ove godine bilo je sto godina, što se rodio veliki francuski kemičar Marcelin Berthelot. U tom naučnjaku vidi cijeli učeni svijet glavnog osnivača sintetske organske kemije. U njegovu spomen postavljaju se u ovo vrijeme u Parizu temelji »Doma kemije«. — Kulturni narodi, koji se koriste blagodatima sintetske kemije, doprinose svoje obole za izgradnju doma kemije u Parizu.

Za koji mjesec dolazi nam još i stota godina, otkako je kemičar Fr. Wikler umjetno priredio u svom laboratoriju prvi organski spoj. Do toga vremena držali su kemičari, da im ne će nikada uspjeti sintetizirati*) one tvari, od kojih su izgrađena živa bića (organizmi). Te tvari zvali su organskim spojevima. (Na pr. masti, šećeri, bjelančevine i dr.). Nekada se tvrdo vjerovalo, da u živim bićima radi posebna životna sila (Vis vitalis), koju silu ne će čovjek nikada spoznati, niti će se moći njome služiti. Kemičari govorili su dakle o posebnoj organskoj kemiji, te nisu ni pomišljali, da bi u svojim retortama pravili onakove tvari, od kakovih su sastavljena živa bića.

Godine 1828. javio je njemački kemičar F. Wikler učenome svijetu, da mu je uspjelo prirediti umjetnu (sintetsku) mokraćevinu. Mokraćevina (karbomid) je onaj spoj, koji postaje u bubrezima sisavaca, pa se izlučuje iz tijela sa mokraćom.

Ova prva sinteza tog važnog organskoga spoja nije mogla oboriti tvrdu vjeru u tajanstvenu životnu silu. Vitalisti govorili su, da je mokraćevina samo ekskrementat živoga tijela, te se ne broji u sastojine organizma.

Međutim je sintetska organska kemija kročila brzim tempom naprijed; broj umjetno priređenih organskih spojeva rastao je od dana u dan. Kad je Berthelot sintetizirao masti, ove — možemo reći najvažnije rastopine svakoga živoga bića — palo je vjerovanje u tajanstvenu životnu silu. Nema dakle posebnih organskih spojeva, za koje bi postojali drugi zakoni, no što postoje u anorganskoj (mrtvoj) prirodi. Kemija je jedna: ona se danas samo još na spomen prošlosti dijeli u organsku i anorgansku.

Organskom kemijom zovemo danas kemiju ugljikovih spojeva, — bez obzira, da li ovi dolaze u organizmu ili ne. Sinteza ugljikovih spojeva dala nam je do danas preko stotinu hiljada takovih »organskih« spojeva, kakovih uopće nema nigdje u prirodi. Tu vas sjećamo samo na bezbroj raznih ljekarija, boja, kiselina, praskavih tvari. Upravo na tom je polju radio neumrli Berthelot. U pariškom domu bit će prikazan neobični razvoj ove jedva stotinu godina stare nauke. Bit će to dom nauke, koja je preobrazila lice zemlje; nauke, koja je duboko zadrla u sve grane čovječjeg djelovanja.

Sintetska organska kemija otkrila nam je napokon tajnu, kako postaju u živim stanicama oni razni produkti, koji nam služe za hranu, za obuću — bez kojih bi dakle čovjek brzo propao.

Kad su jednom zgodom pitali starca M. Berthelota: Kako će djelovati razvoj sintetske kemije na gospodarstvo čovjeka, odgovorio je onda Nestor francuskih kemičara: »Čovječanstvo treba učiniti nezavisnim od loših žetava«. To će reći: Kemija više ne traži kamen mudraca i univerzalni lijek, već nastoji pomoći čovjeku tamo, gdje ga priroda napušta. Sinteza masti i šećera gotova je stvar, a nismo ni daleko od umjetnih bjelančevina; vrijeme umjetnih hraniva veoma je blizu. Berthelot je tvrdo vjerovao, da će kemija znati prirediti iz ugljena, vode i uzduha mnoge tvari, koje nam danas daje jedino poljoprivreda. Gdje su nekada bila obrađena polja, dizat će se ogromne tvornice. Danas još mora čovjek čekati po nekoliko mjeseci, dok mu zemlja dade neku količinu hljeba i drugih životnih namirnica — i to samo onda, ako su povoljne vremenske prilike. Poljoprivrednik se muči i znoji, dok spremi hranu, i onda je prima samo onoliko, koliko ima obrađene zemlje. »Doći će vrijeme — rekao je Berthelot — kad će čovjek biti nezavisan od obrađene zemlje i vremenskih prilika, jer će mu fabrika dati sve, što treba, u neograničenoj količini. Zar nije čovjek već napustio gojidbu broćike, čivitke i seća? Otkako indigovo modrilo umjetno prave u tvornicama, ne goji nitko više čivitku ili seć. Poljoprivrednici toplih krajeva gojili su ovo bilje na ogromnim površinama obrađene zemlje; danas su tu kulturu napustili, a one silne milijune, koje trošimo za nabavu indiga primaju velike kemijske fabrike. Tako će poljoprivrednici

---

* To će reći: umjetno prirediti sastavljene tvari iz jednostavnijih.

morati redom napuštati produkciju onih tvari, koje će kemija u svakoj količini brže i jeftinije proizvoditi.

Kemija nastoji skupe proizvode zemlje zamijeniti umjetnim i jeftinijima. Berthelotov ideal bijahu umjetna (kemijska) hraniva. Bio je prorok u nauci, prorekao je sintezu šećera, bjelančevine i drugih hranivih tvari. Sinteza šećera gotova je stvar, a kondenzacijom amidokiselina uspjelo je E. Fischeru sintetizirati spoj sličan bjelančevini. A ipak nitko još ne misli hraniti se tim umjetnim produktima kemije; daleko smo još od toga, da bismo produkciju hrane mogli otkinuti od poljoprivrede. Do sada uspjele sinteze hranivih spojeva, danas su još tehnički (fabrički) neprovedive i skupe radi velikih snaga, koje su potrebne za te procese. Zanimljivo je, da je Berthelot računao na velik potrošak energije kod ovih sinteza, pa je pomišljao na upotrebu onih ogromnih snaga, koje leže neiskorišćene u nutrinji naše zemlje. Berthelot je pače prorekao, da će se čovjek jednom naučiti skupljati energiju sunčanih zraka.

Da to nisu bile samo sanje naučnjaka, oduševljenoga za svoju lijepu struku, dokazuju nam najnovije tekovine kemije. Iza radio-aktivnih elemenata i otkrića o raspadanju atoma ostvarit će se ideali mnogih proroka kemičara, kakav je bio umni Marcelin Bertholet.

Milutin Urbani

ĐAČKA KNJIŽEVNOST

Đački list, kao što je »Mladost«, ima da u isto vrijeme ispunjava dva sasvim protivna zadatka: s jedne strane ima da svojim čitačima pruža što bolju i raznovrsniju lektiru, a s druge strane ima da vodi računa i o produkciji samih đaka, koja znade biti golema. Idući za prvim ciljem, omladinski list bi imao težiti za tim, da okupi oko sebe sva bolja književna imena; ako hoće da zadovolji ambicijama mladih suradnika, morao bi da ispuni sve brojeve samo đačkim prilozima. Savjeti, što ih slušamo i sa strane mladih i sa strane starijih ovakvi su: štampajte što manje đačkih pjesama, jer ćete inače upropastiti list; štampajte što više đačkih pjesama, jer to godi mladim ambicijama! — Tko bi se povodio za prvim savjetom, odbio bi od sebe sve one mlade glave, koje jedva čekaju čas, kad će naštampano vidjeti svoje ime; tko bi se povodio za drugim, odbio bi od lista mnoštvo onih, koji žele u prvom redu da čitaju dobre stvari, a ne uživaju u više manje neuspjelim pokušajima.

Nalazeći se između tako oprečnih shvatanja, »Mladost« je napravila jedan kompromis: dva puta na godinu ispunjavamo broj samim đačkim radovima, a u ostale brojeve ulaze đački prilozi toliko, koliko su oni doista uspjeli. Tako držimo, da smo donekle udovoljili mladenačkim ambicijama, a da ipak nijesmo općenu visinu lista snizili do neke vrste pjesničke vježbenice.

Time naravno nije udovoljeno svima ambicijama mladih pjesnika i pripovjedača. Iz svoje korespondencije uredništvo često puta može da čita primjedbe: zašto mi nijeste štampali ovu pjesmu; zašto ne štampate više đačkih radova; protumačite mi potanje, što nedostaje mojim pjesmama, da se ubuduće mogu čuvati pogrješaka, itd. Primjedbe se toliko ponavljaju i toliko je jedna slična drugoj, da bi odgovori uredništva u svakom broju morali biti jednaki — a ipak se njima ne bi možda postiglo mnogo. — Umjesto toga želimo ovdje da istaknemo nekoliko općenih principa, koji se pomalo tiču svih — i štampanih i neštampanih suradnika, i čitača i pisaca, i zadovoljnih i nezadovoljnika.

Svi đaci — pjesnici moraju biti na čistu s činjenicom, da njihova književna produkcija nije posljedica naročitoga književnoga talenta. Ona je u prvom redu izražaj mladenačkoga idealizma, kad čovjek u razvitku snage i pred sveđ novim vidicima mora naći nekakav izražaj za onaj bujni svijet čuvstava i misli, što ga on u sebi nosi. U mladosti svojoj svaki je drugi čovjek pjesnik, no od svih tih mladenačkih pjesnika jedva jedan postotak ustraje i u kasnijem životu kod stihova.

Nije nikakva sramota, ako netko i u više navrata pošalje istome uredništvu svoje radove, a ono mu ih baci u koš. Tek preko pogrješaka i pokušaja dolazi čovjek do zrelosti — a u historijama literatura dešavalo se, da su i veliki talenti iz početka bili odbijeni od različitih redakcija. Pravi talenat mora da izbije — prije ili kasnije. Istinsko je stvaranje unutrašnja potreba, i ne zavisi od toga, da li se početničke stvari nekoga čovjeka štampaju ili ne štampaju. Redovno je bolje, da talenat izbije kasnije, kad je zreliji, nego da se čovjek u starijim godinama mora stidjeti onoga, što je u dječačkim danima štampao.

Savjeta za pjesnički rad ne može davati nitko. Sve ono, što u školi učite o pjesništvu, služi samo za r a z u m i j e v a n j e pjesničkih djela, no način stvaranja, formalno usavršavanje, itd., svatko mora naći sam u sebi. Onome, koji piše pjesme, njegovi su stihovi uvijek lijepi, jer ih on znade na svoj način čitati, jer on doista s njima o s j e ć a i u njima nalazi nešto svoje. Za njega su oni doista lijepi — i ovakvu čovjeku teško je dokazati, da ti stihovi ne mogu ipak biti lijepi i za druge, čitače. Tek onaj, koji je kadar dati sadržaj i čuvstvo u formi, koja najbolje izriče taj sadržaj i to čuvstvo, može da ovo shvati, i da ujedno dade stvari, koje će aspirirati na opće priznanje. Svaki stvaralac mora biti ujedno i vlastiti kritičar; nikakvi tudi savjeti ni opomene ne pomažu tamo, gdje taj unutarnji dar nije razvijen.

Stvaranje književnih djela nije i ne smije biti prosto slaganje riječi, rečenica i stihova, nego produkt unutarnje potrebe, da se nešto dade iz sebe, da se dade trajna forma kakvom jakom duševnom doživljaju. Svako pisanje zbog ambicije i po nekim receptima starijih pjesnika ili kritičara nema nikakve vrijednosti, a pogotovu je besmisleno u mladosti, kod u čovjeku sve buja, i kad on sâm ima dosta vlastitih doživljaja, a da bi trebao imitirati druge.

Vodeći se tim principima, »Mladost« je u đačke brojeve štampala sve ono, u čemu se vidi ili književnog talenta, ili bar ovoga mladenačkoga idealizma i oduševljenja, koji u pjesmi traže svoj izlazak. Mi smo — i iz đačkih redova — mogli da čujemo prigovore: ovo nije dobro, ovo nije trebalo štampati. No hoteći da đački brojevi budu dokumenat đačkoga unutarnjeg života, »Mladost« je — bez obzira na takve prigovore — štampala katkad i kakvu beznačajnu pjesmu četvrtoškolca, ako je on pokazao zrelost šestoškolca. Mi smo uvijek imali pred očima, da će tek jedan postotak naših mladih su-

radnika danas sutra u književnosti nešto značiti — no zato smo ipak svim tim bujnim glavama htjeli dati prilike, da izbiju već sada, u vrijeme mladenačkih zanosa. No u ostalim brojevima nastojali smo biti strogi — stroži nego što je to običaj kod đačkih listova. Uvrštavali smo samo takve đačke stvari. u kojima smo doista osjetili razvijen unutarnji život, istinsku potrebu stvaranja i toliko svijesne ili nesvijesne autokritike, da nijesmo trebali popravljati ritma i rime, već je pjesma u samim autorima dozrela toliko, da može u štampu.

»Mladost« može s ponosom reći, da je u njenim godištima bilo pjesama, koje bi mogle biti štampane u svakom ozbiljnom književnom listu. Ona može da konstatira, da njezini sadanji najbolji suradnici, koji su se upravo u njoj razvili, postaju postepeno suradnicima ozbiljnih književnih listova. Ona može da pomnjivo i sa zadovoljstvom prati brz razvoj svih onih, kojima je prepustila nešto više stupaca u svome listu. Ne ćemo da nabrajamo imena — no uvjereni smo, da će tri do četiri imena, što ih zadnje dvije tri godine čitate u »Mladosti«, ostati vrijednim imenima u našoj književnosti. A uvjereni smo ujedno, da će nam svi oni biti zahvalniji na strogosti u odabiranju njihovih pjesama, nego da smo im bez kontrole štampali sve ono, što su nam slali u prvoj navali mladenačkog oduševljenja.

»Mladost« će i dalje ostati na dosadanjem putu. U prva tri njezina ovogodišnja broja imade stoga razmjerno malo đačke poezije — upravo zbog toga, jer ne ćemo da štampamo štogod. No zato ćemo u 4. i 9. br. štampati sve ono, što pruža bilo kakav dokumenat đačkoga duševnoga života i đačkih nastojanja. S obzirom na to želimo da kažemo još nekoliko riječi, za direktivu onima, koji se možda ne usuđuju da nam pošlju svoje radove ili se ne usuđuju da pišu posve iskreno.

Od svojih mladih suradnika iz đačkih redova želimo više i s k r e n o s t i. Htjeli bismo, da oni ne opjevavaju — po uzoru drugih pisaca — sto puta opjevane motive, već da pišu o onome, što su sami o s j e t i l i, v i d j e l i, d o ž i v j e l i. Htjeli bismo, da iz njihovih brojeva »Mladosti« izbije doista njihova m l a d o s t, da to budu doista o n i, a ne prosto preživljavanje otrcanih literarnih motiva.

Željeli bismo od naših prijatelja više s l o b o d e. Razumije se samo po sebi, da mnoge stvari ne mogu po sadržaju biti štampane u »Mladosti«, ako one prelaze okvir onoga, u čemu omladina u svojim godinama razvića živi. — No i taj okvir je toliko širok, on omogućuje tolike zamahe poletnim dušama, da nam je već dosadno, ako od deset pošiljaka u devet njih moramo čitati vječno jednake osmerce, deseterce, dvanaesterce. Htjeli bismo ne samo da vidimo, kako naš mladi svijet slaže stihove, nego da ujedno i osjetimo, u čemu on živi, za čim čezne, čime se bavi. Područja ljudskoga duha i interesa mladenačkih tolika su, da je isključeno, da bi samo preživanje stihova doista bilo izražaj č i t a v o g a đačkoga života!

Htjeli bismo, da đački brojevi naše »Mladosti« budu ne samo odražaj literarnih sklonosti naših đaka, nego odražaj svega onoga, što njih zaokuplja, i o čemu su kadri ili da dadu nešto svoje ili osjećaju potrebu, da kažu svoju riječ. Šport, radio, film, kazalište, tehnika, prirodne nauke, pomalo i filozofija — sve su to područja, na koja se mladenački duh smjelo zalijeta, pretražuje ih i ispituje. Karakteristično je, da u mnogim običnim đačkim zadaćama imade više osjećaja slobode i smjelosti negoli u literarnim sastavcima đačkim! A ipak zadaća potpada pod udar školske discipline, a literarni đački sastavi ocjenjuju se samo s obzirom na to, kakav im je sadržaj i u kakvu su obliku doneseni.

Općeno uzevši, htjeli bismo, da zajednica između »Mladosti« i njezine publike bude što intimnija — da naše đaštvo u njoj nađe što više s v o j e g a, i da u isto doba u njoj što svestranije može da kaže sve ono, što je uznosi, tišti i boli. Sve to naravno mora da bude izrečeno u nekim granicama, koje ne ruše osnove škole. U tom pogledu može svaki suradnik iz đačkih redova računati na susretljivost »Mladosti«. Čak i onda, ako neki rukopis svrši svoj život u košu, ne znači to trajno odbijanje, i prekid prijateljskih odnošaja, nego samo znak, da se zasad ne možemo složiti u nazorima, što je dobro za štampu, a što nije. No ovakvo neslaganje u sadašnjosti ne znači nikako i neprijateljstvo u budućnosti.

Dr. Antun Barac

RASTANAK

Vani noć šumori nad samotnim krajem
melodiju punu pridušene sete —
Vetar teško uji kao da se prašta,
oblaci kroz tamu nekud tiho lete.

Što me noćas seća svega, što je prošlo:
Što mi nosi miris prohujalih dana,
što mi nosi drhat pobledelih noći
i onoga, što se više vratit ne će?
ko me od sna trga?

Šuljam se ko sena. Na prag kućni sedam.
Slušam šum, što ide ko val iz daljine.

Noćas rastem u noć ko ćutljivi čempres
kroz prostore vedre zvezdane tišine.

Branko Perović

VIHOR

Sve tuge ja znadem,
sve bole ja osećam,
(oh, tako mlad pa opet!)
sve čežnje moju dušu ljuljaju
sve uspomene rasplaču:
pa uvek, sa bledim smeškom, dam
sabratski šapat listu otrgnutom
sa jablanova, sumornih
ko krik crnih tica.

Beograd *Veselin Filipović*

ЛЕЛЕК

У кољевци ја сам заплакао горко, —
цвилио сам ево деветнаест лета;
дубраве су лисне јецаје ми чуле —
тешила ме с гране кукавица сиња . . .

Ја сам срећан онда, кад сам изван себе.
У своје постање не вјерујем више;
инокосни разум обилује мраком.
Изнад ума горе можда ништа нема!

Свуда вечна тама, а утехе нигде!
Самрт живи болна у жилама мојим;
моје патно срце уточишта нема — —
Вај, убог се родих, да оплачем живот! . . .

Р. Ст. Јарамаз.

ЈЕСЕН

Јесењи облак неутешно плаче,
орошене врбе снуждено ћуте . . .
Јуче у мом срцу љубав се заче,
а данас од бола очи се муте — —

Насмејано небо бејаше јуче,
данас све јеца — тужи јесен гола.
Љубавном сумњом јадно срце туче.
Васиона сива препуна је бола! . . .

Моја соба пуста тамјаном мирише;
бољу душу мучи запаћено тело, —
тамна окна бију крупне капи кише,
суза сузи стиже низ лице ми свело . . .

Р. Ст. Јарамаз.

ЈОШ ЈЕДАН ДАН

Опет завија ветар:
кривим и прашњавим улицама
и раскошним парка цветним стазама,
и опет срце се стеже
у грудима оних људи што седе
на угловима улица кривих и прашњивих

Узвик бола и патње
изумире на уснама њиховим,
а очајање урезује нову бору
на челу им избораном.

Очајни дижу очи сивом небу
и траже помоћ
ал пада ноћ, страшна ноћ
пада и скрива својим црним велом:
све боле и патње живота.

опет пролази дан
који на њихову челу
једном бором више, остаје урезан.

Београд *Миливоје И. Ристић*

ДРВЕТА

I.

Бог шири плави бескрај над дрветима
као мати руке над децом,
а река пуна сунца
њихове сенке таласима њиха
и жубори, жубори . . .

Ветар их јутром дирне
и она шумећи стресу росу са грана
коју им свакога дана
небо даје
и чије капи
као сузе радосне мајке сјаје.

Над провалијом весело шуме —
не страше их црне дубине,
јер из бескрајне висине
Бог шаље радост,
шаље сунце
које обасја њих и врхунце.

II.

Небо се спустило ниско,
а бескрај плави од њих скрио . . .
Црни се облаци гомилају,
док се гране дрвета плашљиво затресају —
страх осећају —:
скучене између сивих зидова
својих болова
беспомоћно врховима стрше небу
са страхом у души и телу
јер виде, тражећи милост,
жељну њихове смрти, природу целу.

Загрми облак муњом осветљен,
а витки јаблан рањен
запише се, и затресе последњи пут гранама,
као да мисли: то је обмана
бол, смрт обмана, обмана . . .

Миливоје Ј. Ристић.

СВОЈИМ ДРУГОВИМА

Видите ли, пролеће дође, за њиме ће жарко лето,
А то доба све је дивно, све је рајско, све је свето

После лета јесен дође и последњу цвет увене,
Нас не дражи ништа више осим лепе успомене.

Цео свет се тако мења: Данас деца, сутра људи,
А прексутра слаби старци, јер у свима зима студи

Када срце буде стало да ми бије у грудима,
И кад вама јесен дође и дође вам хладна зима:

Прените се тада мало, сетите се тада мене,
Из живота мог имате, мислим, друзи, успомене?!

Рођен сам 1907 године, на Огњену Марију, баш некако, кажу, после подне, у селу Влакчи у Шумадији! Основну школу учио сам у селу, а пет разреда гимназије у Крагујевцу.

Данас живим у Влакчи, где болујем од тешке грудне болести и пишем песме. Куда ме живот води — не знам.

Влакча *Душан Тадић*

CRTICE IZ ŽIVOTA I RADA UČENJAKA SCHNAKSCHNEPPERLEINA

(Svršetak).

V.

UČENJAČKA EKSPEDICIJA U PODZEMNU JAMU

Drugog sam jutra već oko pola sedam došao do Schnakschnepperleina. Obojica su bili već spremni. Gospodar je pregledavao razne lovačke sprave, razvrstane po dugačkom stolu, a Boštjan, okrepljujući se za dugi put dobrom mjerom žganaca, radosno je pregledavao uza se postavljenu zairu: nekoliko kobasa, dobro ispečenih rebaraca i t. d.

Čim me Schnakschnepperlein opazi, prijazno se sa mnom izrukuje i promjeri me od pete do glave.

— »Što, u ovom biste vi odijelu išli u jamu? Oh, vidi se, da nijeste mnogo plazili po njima. Ta upropastit ćete to lijepo odijelo. Ali više nema vremena, da odete kući i da se preobučete. No — Boštjane!! Skoči u moj ormar i donesi moje staro odijelo!«

Kad sam čuo riječi »staro odijelo« prošli su me trnci. Branio sam se iz svih sila. Ali ništa nije pomagalo. I ako nije Boštjanu bilo drago, što ga dižemo od žganaca, ipak je za čas donio to staro odijelo. Schnakschnepperlein mi brzo skine moju kabanicu i navuče svoju.

Nemoguće je ustvrditi, koje je boje bilo to odijelo u svojoj mladosti. Brige i stare godine pootkidale su mu dlaku, i već je nekoliko puta promijenilo boju. To je odijelo Schnakschnepperleinov djed dobio od svog strica, i tko zna, nije li imao pravo Boštjan, kad je ustvrdio, da je za nj sam Metuzalem tkao sukno.

Schnakschnepperlein pljeskajući rukama od udivljenja ogledavao me sa svih strana: sprijeda i straga. A Boštjan, čija su usta bila upravo ispunjena ovelikim komadom kobasice, gotovo se udavio od smijeha.

— »Trista mu zelenih rogača! Istina, malo je na rukama predugačko — ali to ne smeta. Ta rukave ćete i onako podsukati. Sve će biti dobro!«

— »»Ali, gospodine, ja se ne mogu ni maknuti — pustite me u mojem odijelu!«« zamolim Schnakschnepperleina.

— »Ma nemojte. Šteta ga je!«

— »»Ne mnogo više nego vašeg! A onda, i u jami lako navučem ovo na moje!««

— »Vjerujte mi, da vam moje odijelo stoji upravo divno! No, ako ne ćete, ne mogu vas prisiliti. — E, sad napred, vrijeme je, da krenemo!«

Boštjan, koji je do sada baš pospremio svu neiscrpnu zairu u torbu, dodavši joj nešto žganaca, stupi pred Schnakschnepperleina, koji mu — kao tovarnoj mazgi — počne nalagati torbe, vrećice, kutijice — papirnate i limene — staklenke, mreže i mnoštvo drugog oružja i oruđa, kojega zaista ne znam imenovati. Jadni je Boštjan jedva disao pod teretom.

Svršivši ovo utovarivanje, ode Schnakschnepperlein još u svoj kabinet, i vrati se s dugim šarenim kišobranom pod rukom.

Ja i Schnakschnepperlein stupali smo napred, a za nama je klipsao jadni Boštjan, grbeći se pod teretom svog bremena. Sigurno bi pao negdje uz put, da se nije od časa na čas okrijepio kobasicom ili rebarcem, ili žgancem obodrio smalaksalo tijelo.

Vrapci su pred nama bježali na puškomet daleko s obližnjih drveta, pozdravljajući nas veselo: »Živ-živ-živ!« A tko bi i zamjerio strašivim vrapcima taj strah pred Schnakschnepperleinovom pojavom. Ta i meni je bilo malo teško stupati uza nj. Tko ne bi znao, da su strašila za vrapce u poljima jednako stara kao i samo ratarstvo, pomislio bi, da je samo Schnakschnepperlein bio uzorom za sva strašila. Zamislite si duga, mršava čovjeka u uskim pepita-hlačama, koje mu dosežu tek do koljena, a sve do peta siva je kabanica ljubezno sakrivala mršavu prikazu. Na glavi je imao bijeli slamnati šešir širokih krila, na nosu zelene naočale, a pod rukom dugačak šareni kišobran. Predočite si sve to, i evo: Schnakschnepperlein stoji pred vama živ-živcat s tijelom i dušom, iz krvi i mesa.

Izašli smo iz mjesta bez većih neprilika, tek je gdjekoji pas htio okušati, da li je Schnakschnepperleinova kabanica dosta jaka, ali mu je on uvijek dobacio komad kruha. Schnakschnepperlein, naučen na ove napadaje, nosio je u svrhu obrane u džepu svoje kabanice komadinu kruha, koja je umirila i najbjesnijeg psa.

Kad smo došli do kasarne, reče nam Schnakschnepperlein: »Počekajte me časak, samo da nešto svršim!« I ode do gnojnice, što se skupljala iza kasarne. Prebire rukama po njoj, izvlači stare krpe i krpetine i pažljivo ih sprema u kutije. A Boštjan je dotle kod šepaste Lize namirivao ono nestalih kobasa i rebaraca, dobivši povrh toga »kao stari znanac vrući jedan fraklec«. Taj je isti Boštjan bio vojnik četrnaest godina i osam tjedana, služeći savjesno vladaru. Na čast nije bio lakom, pa kad su ga dvaput htjeli postaviti za kaplara, branio se sa sve četiri. »Gospodine stražmeštre«, znao je reći, »pustite da ostanem redov, jer kako ću ja, koji jedva pazim na sebe, paziti još i na druge«. I dvaput ga je zaista stražmeštar uslišao, ali treći put su ga htjeli na svu silu da postave kapralom. Nikakove molbe nijesu pomagale, i to je bilo našem Boštjanu odviše. Odrekao se vojništva i oprostio se s njim. A bio je on vojnik od pete do glave! Kad su njegovi veseli drugovi pjevali »Vojničku«, režao je i on s njima svojim promuklim glasom, što tiše. Tek kod kitice:

»Vojnik veselo ti živi svaki dan.

Ta car mu daje pola hljeba — i što treba još»!« — kimao je nezadovoljno glavom, jer Boštjan nije mogao da shvati, kako može odrastao čovjek da bude zadovoljan s pol kruha. Zato se Boštjan, već drugi tjedan, kako je došao u vojnike, potužio kod stotnika radi pol kruha — i pritužba je pomogla. Otad je Boštjan dobio cijeli kruh na dan. Doduše, njegovi su drugovi sumnjali, da je on u blizom i ljubavnim odnošaju s njihovim kruhom, ali to ja ne mogu o poštenom Boštjanu nikako da vjerujem.

Međutim je došao i Schnakschnepperlein s gnojnice i ja ga upitam, što je radio ondje. Schnakschnepperlein otvori kutiju, koja je bila puna smrdljivih krpetina i drugih gnjusoba, pa mi reče: »Već više od dvadeset godina sabirem građu za veliko djelo, koje sam nakanio izdati pod naslovom: »Opširan popis životinjica, što žive u zamazanim krpama, smrdljivim otpacima i starim kožusima; njihov život i navike«.

— »Vidite, takvog djela nema do sada nijedan narod, i s tim ću djelom, nadam se, postići najveće zasluge za čovječanstvo, jer će ih kasnije generacije znati poštovati i cijeniti. Već sam sakupio cijelu armadu

tih životinjica, a ovo vojničko gnojište dalo je najveći dio. Zato hoću da u svome djelu rastrubim njegovu slavu po cijelom svijetu — i već vidim u duhu cijele karavane učenjaka cijelog svijeta, kako hodočasti k toj gnojnici. O ti vojničko gnojište, ja ću ti spremiti veličanstvenu pjesmu, ja hoću da budem tvoj Homer! Uz moje će ime i tvoje da sjaji do vijeka!«

Ovakovi su interesantni razgovori prikraćivali naš dugi put. Schnakschnepperlein je bez prestanka sanjario o Adelopsu i o svojoj slavi, tek na časove, kad bi ugledao kakva leptira, ušutio bi, uzeo Boštjanu mrežicu i kao strijela bi poletio za njim. Kako je bio dugonog, za čas bi se vraćao s leptirom; tek mu je rijetko koji utekao. Za kukce nije danas mario, jer mu je pred očima bio neprestano Adelops, a traženje bi nas tek zadržavalo na putu. Hitili smo neumorno, tek kad bismo naišli na kakvu svježu kravlju balegu, Schnakschnepperlein nije mogao odoljeti napasti, a da je bar s vrha ne počeprka. Da onako »meni ništa, tebi ništa« prođe uz nju, nije mu dopuštala znanstvena savjest. Boštjan se dotle češće navraćao u mjestima, da nadopuni zairu; sve češće i češće prebrojavajući je. Gdješto je već nestalo.

Napokon dođosmo do mjesta, blizu kojega je željkovana jama.

— »Počekajte me malo«, reče Schnakschnepperlein, »da odem samo do Češnjevara, da zna, da smo ovdje, pa da nam pripremi štogod za jesti, kad se vratimo iz jame«.

Boštjan se kod tih riječi značajno nasmijehne i još jednom prebroji svoje kobase i rebarca. I moj se želudac počeo javljati, a ja bih mu bio najradije pomogao, ali sam pomislio: u jami i tako ne ćemo ostati dugo, a i ne smijem se osramotiti pred Schnakschnepperleinom, koji podnosi sve bez jela. Kad jače ogladnim, ići će mi bolje u tek.

Upravo sam htio upitati Boštjana, zašto se na one Schnakschnepperleinove riječi onako značajno nasmijao, ali nijesam dospio, jer se upravo vratio gospodar. Uputimo se hitro k jami, koja je bila puškomet daleko od sela.

— »No, hvala budi Bogu, sad smo ovdje!« uzdahne Schnakschnepperlein. »Bog nek nam pomogne!«

Gledam, tražim svakuda naokolo među kamenjem, gdje je ulaz u jamu, ali ne mogu nikako da ga nađem. Čim je Schnakschnepperlein opazio, što tražim, nasmije mi se i reče:

— »Vi tražite ulaz? Zar ste slijepi!? Ta zar ne vidite ovu rupu ovdje?!«

I upre prstom u rupu, kroz koju bi se tek mogla provući lisica.

— »»Što? Ovo je ulaz?! Ma nije moguće! Ta čovjek ne može unutra!««

— »Da je moguće«, prekine me Schnakschnepperlein, »pokazat ću vam odmah. Samo radite ono isto, što ću i ja raditi. Vi pođite za mnom, a Boštjan će za nama«.

Dotle je Boštjan odložio svoj tovar i pogledavao je kiselim smiješkom čas rupu čas svoj trbuh.

Schnakschnepperlein legne na zemlju i na sve četiri počne plaziti u rupu, s nogama napred. Za njim se uputim ja — pa ako se mogu tako izraziti — srećno smo prispjeli u jamu, koja je unutra bila tako velika, da smo mogli stajati uspravno. No jadni Boštjan nije bio tako srećan. Njegova se mješina odviše okrupnila i sad uzdiše i cići u uskom prolazu, kao da si ga nataknuo na ražanj.

— »Boštjane, budi samo strpljiv, povuci se malo napred, i bit će bolje!«

— »Ali, gospodine, ja ne mogu ni napred ni natrag!« uzdiše Boštjan tako žalosno, da sam pomislio, e će se tvrdi rub rupe sam smekšati.

— »A što ne bi mogao. Baš danas. Ta već si bio ovdje. Samo srčano!«

— »»Sveta Uršulo i jedanaest tisuća djevica, pomozite mi!« uzdiše Boštjan, upre se od sve snage — i gle — išlo je. U rupu je ušao Boštjan živ i zdrav, tek malo uprljan i izgreben, a s rukom je povukao torbu s rebarcima.

— »»Hvala Bogu, za sad sam prošao najgore, ali kako ću natrag!««

— »Naravno da ne možeš unutra«, prekine ga Schnakschnepperlein, »kad uvijek imaš toliko nepotrebnih riječi. A što nosiš torbu?«

— »»O, gospodine, to je najpotrebnija od svih riječi! Da nje nijesam imao, nikad ne bih došao dovle; na pol bih puta pao od iznemoglosti!««

— »Ti se nikad ne ćeš popraviti, Boštjane! A sad smo u jami i ne ćemo trošiti vrijeme na brbljarije. Vrijeme je novac.

VI.

VESELI I ŽALOSNI DOŽIVLJAJI U PODZEMNOJ JAMI.

Schnakschnepperlein upali tri svijeće, dade meni jednu, drugu Boštjanu, a treću uze sam.

— »Sad pođite za mnom posve tiho, jer bi životinjice, nenavikle na šum, mogle utjeći«.

Svi smo uvukli dah i stupamo po prstima s Boštjanom i Schnakschnepperleinom. Nakon nekoliko ovakovih koraka — morali smo izgledati kao duhovi — zaustavi nas znak Schnakschnepperleinove ruke. Na mjestu smo! Zaustavili smo se pred nekakvim crnim kupom. Kad sam prišao bliže, razaberem, da je to kup blata od šišmiša, od kojih se crnio cijeli strop spilje.

— »Ovdje, ili više nigdje!« zašapta Schnakschnepperlein.

Čim to reče, baci se na tle, a ja i Boštjan slijedismo njegov uzor. Klečeći tako u blatu, čeprkali smo sva trojica kakovih pola sata po blatu. Nijedan ne reče ni riječi. Već smo pretražili polovicu kupa, a kukcu ni traga, tek nam udara u nos užasan smrad.

— »O ti prokleti Adelops!« jaukne Boštjan najtiše, što je mogao.

— »»O Boštjane, Boštjane, ne izgovaraj tako nemarno to lijepo i slatko ime!« pravično ga ukori Schnakschnepperlein. »»Sad ga sigurno ne će biti. Ako ti se ne da raditi, ako si prelijen, a ti otiđi!««

Te riječi nije trebao Boštjan dva puta čuti. Mrmljajući ustane, usadi svijeću u blato na podu i svu svoju marljivost posveti rebarcima i kobasicama. Kao što krvoločni tigar razdire ovcu, tako je Boštjan trgao rebarca, i za čas je jamu ispunio šum njegova žvakanja, tako, da su se uznemirili šišmiši i stali lepršati amo tamo.

Mene su također stala boljeti koljena, a želudac mi je javljao, da je podne već davno minulo. Pa možda bih i to pretrpio, ali ga je Boštjanovo žvakanje posvema uzbunilo. Odlučno je zahtijevao svoje pravo, koje mu nitko nemože ni pred Bogom ni pred ljudima zatajiti. Ali kako da ga utišam? Tek mi Boštjan može pomoći.

Podignem se iz blata, i prolazeći uz Boštjana osjetim, kako mi se sline usta. A on, pogađajući moje misli, pruži mi kobasicu i rebarce govoreći:

— »Evo vam! Znam, da su vam već drage!«

Ali Schnakschnepperlein se nije dao smetati, već je marljivo čeprkao po gnoju. Niti vidi, niti čuje išta, kao da je došao u treća nebesa. Tek s časa na čas duboko uzdahne. To mu se Adelops i diploma motaju glavom.

S kobasicom i rebarcem u ruci pođem da potražim mirno mjesto, da mi nitko ne pomuti mir. Zadem u drugi kraj jame i ugledam pred sobom duboku vodu — a s one strane rasprostire se drugi dio jame. Kroz vodu je vodio kao uska brv kameniti greben — tek po njemu se moglo doći u drugi dio. Pregazim greben i začas nađem suh komadić zemlje, sjednem i počnem uživati pun zahvalnosti Boštjanov dar.

Ovako sjedeći i jedući ugledam, kako mi po nozi plazi malen kukac. Kakve li sreće, kad bi to bio Adelops! Točnije ga razgledam, primirišem, i prema Schnakschnepperleinovu bi opisu imao biti zaista Adelops. Uzmem ga lagano i metnem u staklenku, što mi ju je dao Schnakschnepperlein u tu svrhu. Sad ga ovako u bočici još jednom dobro pregledam, i potpuno se uvjerim, da je to životinjica, koju tako marljivo traži Schnakschnepperlein.

— »Imam ga, imam ga!« Zavičem u sav glas.

Te riječi trgnu Schnakschnepperleina iz njegovih sanja. Kao da ga je udarila strijela, skoči, svijeća mu ispadne iz ruke, sav se strese od veselja, i uz riječi: »»Gdje ga imate, gdje je?«« — potrči preko grebena prema meni. Ali joj! Greben bijaše tako uzak — i a joj — pljusk u vodu.

— »Gospodine, što radite? Ne idite k vodi, smočit ćete se!« brine se za nj skrbni Boštjan.

— »»U pomoć! U pomoć!«« dere se Schnakschnepperlein iz sveg glasa, a voda mu navire na usta.

— »Koga se vraga sad derete kao da vas razvlače na mijeh? Zar vam nijesam rekao, da ne idete k vodi?! Sad imate! Čemu je to trebalo?« svadi se Boštjan, spremi rebarca u torbu i polagano ustane.

Ja sam međutim brže bolje skočio i uhvatio Schnakschnepperleina za kaput — upravo u času, kad je lupajući po vodi kao ranjeni som, počeo tonuti. Vukao sam ga iz sve snage — i kad je prišao Boštjan, te ga uhvatio za jednu nogu — izvukosmo ga zajedničkim silama na suho. Schnakschnepperlein mokar kao miš izvalio se bez riječi kao gnilo drvo, što ga je oborio zimski vihor. Boštjan i ja počesmo ga drmati. I trud nam nije bio uzaludan. Za čas se trgne, pogleda nas i reče tihim glasom:

— »»Gdje vam je? Pokažite mi ga!««

Dodam mu staklenku. Schnakschnepperlein pogleda životinjicu, mrtvo mu oko zasja i on klikne povišenim glasom:

— »»Gloria! Gloria! On je, on je! On pravi!««

Lov ga je osvijestio, jer ga je strah tako omamio, da je ležao na pol mrtav na zemlji. Upirući se o moju ruku podigne se.

— »»Gdje ste ga ulovili, gdje? Brzo mi recite, o vi srećni čovječe!««

Rekoh mu, kako i gdje sam ga našao, i Schnakschnepperlein bijaše pripravan, da još traži. Ja ga primim za ruku i rečem:

— »Gospodine, poslušajte i ne tražite više! Smočeni ste do kostiju, pa ćete se prehladiti u ovoj hladnoj jami. Ta pomislite i na svoje zdravlje! Dosta je, imamo za sada i jednoga — ja vam ga evo predajem. A sad se požurimo do Češnjevara, da se preobučete ili posve posušite«.

— »»Istina je, treba da čuvam svoje zdravlje, pogotovu sada, kad ga imam, imam njega, ljubav srca svoga, njega, za kim je uzdisala duša moja! Što hoćete, da vam dam za dar za taj biser? Na izbor vam stoji cijela moja zbirka, pa ako baš hoćete uzeti i jednu od dvih stjenica, što mi ih je nedavno poslao Raggedfellow iz Filadelfije, što ih je našao u podrtinama neke indijanske kolibe — ne mogu drugo, no da vam uslišam želju. A ujedno morate mi dopustiti, da prvoj životinjici, koju otkrijem, dadem vaše ime. Mora to ime da ostane u našoj uspomeni«.

— »Ta nemojte, sve je to previše!« odgovorim. »Meni je dosta to, da znam, da sam vam načinio veselje — druge nagrade ne trebam. A sad pokušajmo izaći iz te jame!«

Podosmo. Ja sa svijećom naprijed i Schnakschnepperlein za mnom. Boštjana već nije bilo. Tek kad smo došli do izlaza, začujemo, kako cvili i uzdiše u uskom prolazu. Čim je vidio, da se spremamo za izlaz, požurio se, jer nije htio da bude posljednji.

— »»Što radiš, Boštjane?«« upita ga Schnakschnepperlein.

— »Htio bih izaći, pa nikako ne mogu! Bojao sam se, da vas dvojica ne odete, i mene ne ostavite u jami. Ali već vidim, da ne ću čitav izaći. Već se dugo mučim, sve sam litanije izmolio, sve svece i svetice pozvao u pomoć — i ni jedan se nije potrudio, da me izbavi. I sam me moj patron napustio. Oh, što će biti, što će biti!«

Kad je Boštjan uvidio, da mu ne će pomoći dobri duhovi, počeo je kleti i proklinjati, da su me sve trnci prolazili. I gle, dogodi se čudo! Ili mu duhovi pomogoše — nad nama se prospe svijetlo bijeloga dana. Boštjan je izašao — a malo za njim Schnakschnepperlein i ja.

Boštjan se izvalio na travu, kao da mu je pala kap te sam zaista pomislio, da je na pol mrtav. Za nekoliko časaka digne drugu nogu, i kad je uvidio da je sve zdravo, opipa se po rebrima, jer je mislio, da ih je za stalno polovicu isprebijao.

Kad se uvjerio, da je cijel i čitav, potraži svoju torbu, da u njoj nađe nove okrepe.

A Schnakschnepperlein sjede na sunce, uzme u jednu ruku staklenku, a u drugu povećalo, te stane životinjicu razmatrati sa svih strana, na časove veselo kimajući glavom i smiješeći se. Zaboravljene su sve današnje muke i neprilike, i ne bi se sigurno zamijenio bilo s kim ili bilo za što, pa za cijelo nije ni slušao Boštjana, kad je ovaj stupio preda nj i govorio mu:

— »Gospodaru, obećajte mi, da me više nikad ne ćete siliti, da vas pratim u tu ogavnu jamu! Ja ne ću više da griješim Bogu; ja volim svoju službu kod vas, ali ipak su mi miliji moji zdravi udovi i moj život!«

Rekavši to, okrenuo se i uperio spram sela.

Sad se osvijestio i Schnakschnepperlein, pruži mi ruku, pogleda me ljubazno i reče:

— »Vi ste moj anđeo!«

— I podosmo za Boštjanom spram Češnjevara. Sunce je pripeklo, pa su se iz mokrog Schnakschnepperleina dizale pare kao iz gnoja, što ga je upravo Češnjevar izbacivao iz staje.

VII.

NEMA NESREĆE BEZ SREĆE.

Češnjevar nam je izašao u susret i poveo nas u kuću. Prolazeći hodnikom prostruji kroza me strašna misao — na ognjištu nije bilo vatre. Razmišljao sam, što će biti s našim objedom. No prije svega trebalo je

preodjenuti našeg prijatelja. Ali kako? Češnjevar nije nosio gradsko odijelo, a jadni Schnakschnepperlein nije mogao ići po ovom hladnom večernjem zraku mokar do grada. Dugo smo razbijali glavu, kako bismo spasili situaciju. Naposljetku zaključismo, da Češnjevar dade Schnakschnepperleinu nešto rublja i svoj stari kožuh. Pa iako se Schnakschnepperlein iz početka protivio, ipak ga na koncu prisilismo i uvjerismo, da drugačije ne može biti, pristao je.

Češnjevar ga je odveo u drugu sobu i za neko vrijeme povrati se naš učenjak. Češnjevar i Boštjan umalo da nijesu popucali od smijeha, a ni ja se nijesam mogao držati ozbiljno.

Kako je Češnjevar bio malen i debeljkast čovjek, kožuh je sizao Schnakschnepperleinu tek do koljena, a jer su se i hlače sušile, virile su ispod kožuha njegove dvije košćate nožice. Na glavi je ostavio svoj slamnati šešir i na nosu zelene naočale.

— »E ,a sada, majko, objed na stol!« reče Schnakschnepperlein Češnjevarki.

Majka unese zdjelu s mlijekom i komad domaćega kruha. Schnakschnepperlein počne drobiti kruh u mlijeko i pozove Boštjana k objedu. Medutim je Boštjan već izvadio komadinu mesa iz torbe, i upravo je brusio nož.

— »Ajde, Boštjane, dodi k nama i pojedi malo mlijeka!«

— »»Pa vi već znate, da ja ne jedem mlijeka. Mlijeko je tek za djecu!«« odgovara mudro Boštjan.

— »Koliko sam ti puta već rekao, da omalovažuješ mlijeko! Mlijeko je jedno od najhranivijih jela, jer u sebi sadrži sve potrebne tvari. Pogledaj dijete, koje živi od samoga mlijeka i zdravo je i veselo!«

— »Pa zato ja i velim, da je mlijeko za djecu. Ja trebam nešto, što pritisne želudac. Nije mlijeko za odrasla čovjeka. Za njega su tečnije stvari. Hvala Bogu, da još ne trebam ispirati želudac mlijekom««.

Schnakschnepperlein zašuti, jer je uvidio, da tumačiti Boštjanu, znači bacati bob u zid. Ja bih doduše rado pristao uz Boštjana, ali kad nije bilo boljega, primio sam se i ja mlijeka.

Kad smo pojeli, naredi Schnakschnepperlein, da donesu zdjelu kiseloga mlijeka. Prihvatismo se i toga, kad li za neko vrijeme Schnakschneperlein prestane jesti i zagleda se pod stol. Pogledam i ja za njegovim pogledom i vidim, pod stolom leži kuja s troje mladih u blatnim krpama.

— »Zašto ste prestali?! Idemo — jedite!«

— »»Hvala! Ne mogu više! Oh, kad bih mogao dobiti ove prnje! Siguran sam, da po njima skače i plazi nepoznato blago za moje opširno djelo!««

Digne se i pode spram kuje, miteći je komadićem kruha i lijepim riječima. Ona je uzela kruh, ali za dobre riječi nije marila. Počela je režati i kesiti zube, tako da je Schnakschnepperlein bio prinuđen na uzmak. Sjeo je opet za stol, uzeo žlicu u ruke, ali mu zalogaji nijesu prijali kao prije. Prnje mu nijesu išle iz glave, već ih je bez prestanka čeznutljivo pogledavao.

Kad je Češnjevar donio Schnakschnepperleinu hlače, koje su se već dobrano isušile, počne ga on nagovarati, neka mu za dobru nagradu ustupi te stare prnje, na kojima leži kuja.

Češnjevar, poznavajući darežljivost Schknaschnepperleina, govorio je, da ne će ništa; uzeo je krpe i predao ih učenjaku. On mu je nešta potajno utisnuo u ruku i spremio krpe u posebnu škatulju.

Boštjan je svršavao sa svojim mesom. Kost dobaci kuji — Schnakschnepperlein mu zahvali očima — obriše masne ruke i nož u čarape, i ponovno uprti svoj tovar.

Oprostismo se s Češnjevarom i uputismo se.

Boštjan se požurio napred — mislim zato, jer se ne bi, kad bi vidio ovako okrabuljena gospodara pred sobom — mogao suzdržati od smijeha. Podosmo tiho i brzo — bez ijedne riječi, tek se čulo klepetanje kožuha o mršave noge Schnakschnepperleina.

Kad smo došli do bližnjeg sela, maleno se neko pašče stane vrpoljiti uz nas. Naučeni na to, ne bismo se ni obazreli na nj, ali u najskorije nas vrijeme opkole sa svih strana psi. — Sigurno ih je privukao Schnakschnepperleinov kožuh, jer su se svi zalijetali na nj.

Kad nije vidio nikakve mogućnosti obrane, počeo je zvati u pomoć. Boštjan, koji je kao stari vojnik odmah uvidio situaciju, priskoči do gospodara, istrgne mu šareni kišobran ispod ruke i udri po psima! Mahne lijevo, mahne desno, udari napred, udari natrag; jednoga lupi po glavi, drugomu promjeri rebra, trećega zvizne po nogama. Tako je strastveno mahao, da za čas nije bilo ni jednoga, a on se ustobočio na sred ceste s kišobranom u ruci, gledajući ponosno oko sebe, kao da veli: — No, pa gdje ste!? Uvidjevši, da nema više ni jednoga, preda gospodaru kišobran i reče:

— »Jesam li vam rekao: ne idite k vodi!«

I idemo dalje. Schnakschnepperlein je stupao šuteći, a veselje se sjalo s njegova vedra lica.

Kako bih rado doznao, zašto!! Promatrajući ga opazim, da čas diže desno, čas lijevo rame, sad se počeše pod jedno, sad pod drugo pazuho. Rečem mu:

— »Mislim, da ste s Češnjevarovim kožuhom dobili i neprijatne goste. Izgleda, da oni hoće vaše krvi!«

— »»Pravo velite!«« reče »»ali ti mi gosti nijesu neprijatni, pače, vrlo ih volim. Ta, čovjek ne zna, gdje ga čeka nova species. Taj je kožuh star, i Bog zna, tko se sve valjao po njemu. Eh, kod Češnjevara je posve drugi zrak nego kod nas u gradu. Češnjevar me nije mogao više usrećiti nego s tim kožuhom. Velim vam: nema nesreće bez sreće! Dopuštam ja tim malim gostima to veselje — ali sutra ću im pokazati, pošto je moja krv!««

— »»Baš ovako: na sreću««, nastavlja, »»namjerio sam se prije tri godine na novu uš. Jednom sam prenoćio u nekoj krčmi u dolenjskom, i onako umoran sjedoh uz peć. Iz drijemeža me probudi oštar ujed u ruku. Pogledam i vidim, lijepa, velika uš, ili kako je mi zovemo — pediculus. Metnem je brže bolje pod mikroskop i nadem, da se silno razlikuje od svih svojih sestara.

Ispitam gospodaricu, tko je sjedio na tom mjestu, a ona mi reče, da su to bili svinjari, goneći svinje iz Hrvatske. Znao sam dosta! Saznam, gdje su ležali, pa, i ako sam bio umoran, odem na slamu u klijet. I zaista — hvala Bogu — doplazilo ih je na mene nekoliko. Drugi dan se brže uputim kući, a putem! Putem su me grizle i grizle, a ja sam samo mislio: samo dajte, samo dajte, sutra ću ja vas. Pa ni danas mi nije žao radi toga, jer u novom katalogu piše: Pediculus Schnakschnepperleini.

Razgovarajući o tom i drugim stvarima, dođosmo do mjesta. Kako su nam se tu putovi rastajali, oprostismo se. Kad sam ušao u zaspali grad, već je pala noć.

Fran Erjavec

Preveo sa slovenskoga J. Škavić

PREGLED

UZ PJESME PETRA BEZRUČA.

Kada putujemo željeznicom iz Moravske prema Krakovu, i ako se približavamo Ostravi, ugledat ćemo već izdaleka — osobito u noći — na obzorju crvenilo, kao odraz velikih požara. Sve se jače čuje buka strojeva mnogih radionica, vide se brojni dimnjaci, osjećamo težak zrak, izmiješan dimom. Sve to pretskazuje, da smo blizu industrijskoga kraja, gdje lomot strojeva tutnji svoju monotonu pjesmu i jasnim plamenom svijetli žar visokih peći. Znači, da dolazimo u o s t r a v s k i r e v i r, koji nosi ime po glavnom gradu, Moravskoj Ostravi.

Prvobitno je to bio zemljoradnički kraj, naseljen tek malim trgovcima i obrtnicima. Zametak velikim promjenama pada negdje u g. 1770., kad je neki siromašni kovač Keltička našao na Poljskoj Ostravi slučajno slojeve ugljena. U prvi kraj nije se to otkriće dovoljno cijenilo, jer ugljen u to doba nije imao ono značenje, što ga ima danas. Međutim, od g. 1860., kad su kopanje ugljena preuzeli bogati preduzetnici, u prvom redu bogata kuća Rothschildova, pa braća Guttmanni iz Beča, lice toga kraja posvema se izmijenilo pogledom na produkciju i pučanstvo. Jer dok je na pr. g. 1782. bilo iskopano 12.300 q ugljena, diže se taj broj u g. 1910. na 75 miliona! G. 1862. bilo je u ugljenim rovovima 6.916, a u g. 1910. — 41.257 radnika! Isprvice se uzimalo domaće radništvo, ali se uskoro pokazao njegov nedostatak, pa su u masama pridošli poljski i njemački radnici. Tako su se i narodnosne prilike veoma izmijenile. Došli su njemački i poljski činovnici, uredi, a naskoro i škole. I tako je Šlezanin malo po malo postao rob na vlastitoj grudi, jer se u tudim rukama našlo sve, što znači moć. Brojčana snaga Čeha, Nijemaca i Poljaka kretala se pred ratom u razmjeru: *29.2%*, *45.8%* i *22.7%*

U takovim prilikama stigle su mjeseca januara g. 1899. prve pjesme u uredništvo »Časa« (Masarykova lista) u Pragu sa potpisom: »Petr Bezruč«. Odmah su sa svih strana stizavali upiti o ličnosti pjesnika, ali niti samo uredništvo nije ništa znalo. I kad je g. 1903. izašao štampan t. zv. »Šleski broj« pjesama, postao je Bezruč preko noći priznati pjesnik.

Otkriven široko j javnosti pod pravim imenom V l a d i m i r a V a š e k-a tek g. 1910., rodio se u Opavi 17. IX. 1867. od oca profesora, koji je također učestvovao u znamenitoj borbi protiv »Rukopisa«. Od g. 1890.—1895. živio je kao poštanski činovnik u Mistku, odakle je posjećivao ugrožena češka mjesta čak u Pruskoj Šleskoj — onkraj Modre. Proživio je grozne dojmove odnarodivanja, gospodarske nevolje i moralnoga pustošenja. Usisao je sav šleski jad i kad je došlo vrijeme, kriknuo je u svijet. Svaka njegova pjesma bila je hitac u noći. Darnula je one, što su spavali, pridigla već polumrtve. Bili su to glasovi onih **70.000** radničkih mučenika i paćenika, koji po ugljenim rovovima i visokim pećima bez sunca i proljeća, puni znoja i prašine traju dane svoga života u Ostravi, Dombrovi, Orlovi, Modri, Vitkovicama i drugim mjestima. Petar Bezruč bio pjesnik »bez ljudskog lica« (M. Rutte) i uzeo je pseudonim, koji je značio bezmoćni i očajni uzdah njegova ostravskoga kraja. Krv Ostrave teče, tako reći, neposredno njegovim žilama i baladička sila njgove poezije, to je sila starih barda, koji se bude iz stoljetnoga sna.

Kad je ispjevao glasovitu pjesmu »Marička Magdónova, bile su mu 32 godine. Nije imao prethodnika ni epigona. Individualnost Bezručova nije se mogla oponašati, kako lijepo kaže Jan Herben, koji ga je uveo u književnost. Pjesnička djela Petra Bezruča ne izvose ni potpunih 130 stranica, pa ipak ga češki literarni historičari broje s ponosom među najviše vrhove, do kojih se uzdiglo češko pjesništvo. Poznati literarni kritičar i historičar Arne Novák drži ga najvećim pjesnikom optužbe savremenoga društveno-gospodarskog poretka. Moralno-čovječansko značenje njegovih tipičnih i monumentalnih rapsodija i balada ostat će vječno. Franz Werfel smatra Bezruča nesamo manifestacijom udesa onih 70.000 pred Tješinom nego i udesa češkoga naroda uopće.

Najjači dokaz njegove demonske pojave je njegov jezik sa daktilsko-trohejskim ritmom i veličanstveno nemarnim srokovima. Plod njegova rada bio je pozitivan. Mooravska je Ostrava sa Tješinom po odluci ambasadora od jula 1922. pripala republici Češkoslovačkoj.

Josip Nikšić.

NOVE KNJIGE.

Bogdan Popović: Ogledi iz književnosti i umetnosti. Izdanje knjižare Gece Kona. Sveska I. (drugo izdanje) i II. Beograd 1927. — U našoj književnosti ime B. Popovića uživa autoritet još od prvih godina XX. stoleća. Od pojave prvog rada, do danas, uticaj g. B. Popovića postao je odlučan; g. Popović je u našu književnost uneo metode zapadnih književnosti, naročito francuske; razvio ukus, podigao kriterije, uporedio naše umetničke proizvode sa razvijenima književnostima, uneo u književne krugove težnju za širim vidikom, većim i prostranijim znanjem, istančanijim ukusom.

Ove dve knjige »Ogleda« g. B. Popovića sadrže književne studije i eseje o našim i stranim književnicima. Kao značajnu i karakterističnu oznaku, svi ovi radovi g. Popovića imaju jednu crtu. G. B. Popović je teoretičar književnosti, moralista i estetičar u užem smislu. I te njegove najosnovnije osobine udaraju pečat svemu što izlazi ispod njegova finog i učenog pera. Autor ili delo služi samo kao predmet u kome se izvode ili primenjuju pravila i učenja iz književne teorije. Sem toga g. Popović, u svojstvu učitelja, gotovo uvek raspravlja o opštim temama. Kad piše o Jovanu Jovanoviću—Zmaju, g. Popović odmah rešava pitanje: Šta je veliki pesnik? Ili, kad piše o Radoju Domanoviću, g. Popović iskorišćuje priliku i odmah daje studiju o opštim osobinama alegorično-satirične priče, o njenom postanku i razvitku i t. d. A za takav način pisanja g. Popović ima izvanredno moćne pogodnosti: prirodni talenat, svestranu obrazovanost i erudiciju, siguran sud i pronicavo oko, dugogodišnje iskustvo, poznavanje svih književnosti i drugih umetnosti, samostalnost mišljenja, objektivnost i pristupačnost za sve raznovrsne tvorevine ljudskog duha, ako imaju na sebi pečat prave umetnosti. Sva ta svojstva g. Popovića vidno se manifestuju u ove dve knjige »Ogleda« koje nesumnjivo znače najbolje što je naša književnost dala u tom pravcu.

»Pesme budućih«. Sarajevo 1927. Pod ovim naslovom izašla je prva zbirka pesama od poznatijih i sasvim nepoznatih pesnika. Knjiga je proizašla iz uverenja »da duhovnu snagu naše rase niko tako sugestivno neće izraziti kao pesnički talenti, koji dolaze neposredno iz naroda« i znači pokušaj »traženja pravih talenata, koji se rađaju i žive nepronađeni u narodu«. Uspele stihove dali gg. Svetislav M. Maksimović, jedan od talentovanih mladih pesnika, u pesmi »Jednoj neznanki«, koja ima iskrenih, impresivnih akcenata i neke prirodne neposrednosti što osvaja, kao i sumornih raspoloženja:

I neću ni zvuk gitare,
Ni violine,
Ni mandoline,
Ni pesmu
Ni klik!
Sve neka umine
Sve neka iščezne!

zatim Dragomir Prokić koji ima neke prefinjene, gotovo bolećive, osetljivosti za dah i život prirode. Od ostalih zaslužuju da se pomenu gg. Mil. S. Matović, Dušan Vasiljević, A. S. Burina, Kosta N. Milutinović, Ilija Grbić, Borislav Aleksandrić.

Izdanja »Književnog Severa«: »Šumadija i Šumadinci« i »O Bunjevcima«. Subotica 1927. — Dosledno zadatku koji je postavljen knjigom »Vojvodina i Srbija«, g. Milivoje Knežević, urednik »Književnog Severa« nastavio je s izdavanjem i drugih knjiga koje pretresaju druge teme. Nesumnjivo je da je ovaj način vrlo koristan. Ali, da odmah otvoreno kažemo, on nije za jedan k n j i ž e v n i list. Takva izdanja treba da čine, i čine, listovi koji imaju više s o c i a l n i karakter; za takve svrhe može da posluži zagrebačka »Nova Evropa« i beogradska »Volja«. A »Književni Sever« ima karakter čistog k n j i ž e v n og lista (kao što mu već i ime pokazuje). Vreme od mesec dana i onako je najduži rok u kome treba da se pojavljuje jedan časopis; a kad g. Knežević za tri meseca izdaje po jednu knjigu, onda to nije interes ni publike, ni uredništva. Taj posao treba ostaviti drugima, a »Sever« upućivati putem za koji je određen. Toliko smo smatrali za potrebno da kažemo povodom ovih izdanja. Inače, obe knjige su vrlo solidni dokumenti o pitanjima koja raspravljaju. »Šumadija i Šumadinci« podeljena je na četiri dela: u prvom su članci gg. P. Ž. Petrovića (»Šumadija), O. M. Vukićevića (»Šumadija i šumadinci«), L. Ćurčića (»Šumadija i šumadinstvo«), P. I. Popovića (»O prosvetnim prilikama u Srbiji [1804—1813]«), M. A. Pavlovića (»Kragujevac kao prestonica«), D. Draškovića (»Šumadinac kao političar«), R. R. (»Šumadinac kao ratnik«), M. Savkovića (»Presek Šumadinca«) i Velibora Jonića (»Šumadija na prekretnici«). U drugom delu su književni prilozi. Pripovetke su od gg. Miloša Savkovića (»Presednik Mata«) i Koste Milivojevića (verovatno nečiji pseudo-

nim) »Grozdana« koja ima topline i impresivnosti, ali mnogo podseća na g. Hamza Humu. Pesme su od gg. Stanoja Đorđevića, koji ima snažno akcetovanu, drhtavu i iskrenu pesmu:

Al' najzad, pogle, ruke s meredijana,
lagano ko bledi mesečar sneni,
kako sam zamamno pružio,
s dalekih strana,
brdima zlatnim tvojim
i iz njih čudno vidim gde zasija
tajna krvi moje. O najmilija
zemljo rodna, gle u srcu osećam tutnji mi žud
za pesmom teških ti grozdova plavih
i polja beričetnih!

i Periše Bogdanovića, S. Jelića, V. Massuke, M. Kostićeve, Momčila Nastasijevića, Radoslava Dragutinovića, Mil. S. Matovića, Ž. Milićevića, Ž. Jevtića, Dimitrija M. Petkovića (rano preminulog pesnika čiju biografiju je dao g. Svet. M. Maksimović) i Sv. Milutinovića.

Treći deo sadržava razne priloge od gg. S. Popovića, L. Ćurčića, Ž. Jevtića i dr. »O Bunjevcima« ima nekoliko značajnijih priloga o životu i književnosti Bunjevaca, jednog etnički interesantnog dela jedne rase.

Siniša S. Paunović: Iz kuteva duše. Beograd, 1927. — Pesme g. S. Paunovića se izdvajaju od mnogih po svom iskrenom akcentu i sažnom, elementarnom osećanju prirode i svedoče o lepom pesničkom talentu čiji pun izraz će doći tek u budućnosti. *B.N.*

ZABAVNI KUTIĆ

I. ZABAVA I IGRA.

Kotač, ili obiteljska lutrija.

Dolaze duge jesenske večeri; kiša pada, šetnje nema, spavati je neugodno s prvim mrakom. Kako ćete utući vrijeme, slobodno od učenja? U sobi pristojna djeca ne buče, jer smetaju razgovoru starijih. Evo vam stoga jedne zabave, u kojoj može sudjelovati s uživanjem i staro i mlado, muško i žensko. Igra ne stoji ništa, a zabavljat ćete se, dok je pripravite, i tu ćete pokazati, što znate. Što više ima osoba, koje sudjeluju, to je igra interesantnija. Kako ćete vidjeti, možete igru primjeniti na razne načine. A sada na stvar.

Uzmete veću zdjelu i u nju nalijete nešto vode — toliko, da može na njoj plivati manja valjkovita posuda bez vode. Simetrično po rubu (iznutra!) manje posude prilijepite razne figure izrezane od papira, koje možete i bojadisati, da šarenije izgledaju. Tih figura može biti koliko i osoba, koje sudjeluju u igri, a i više. Što više, to bolje. Na figurama mogu biti imena osoba, koje igraju i brojevi po nekom pravilu, kako ću vam poslije kazati kod prikazivanja varijanta te igre.

Ako se manja zdjela malom silom zaokrene, vrtjet će se dosta brzo, i nakon nekoliko okreta zaustavit će se. Ako je šira zdjela konveksnog (izbočenog) dna, tada ne treba vode. Ali držim, da je s vodom bolje, jer je trenje manje.

Da i oko sudjeluje u igri, napravite slike čovjeka u raznim pozicijama. (Ženske prave slike žena). Na primjer: prva slika predočuje muškarca spuštenih ruku uz bokove; druga, gdje ih malo diže; treća, da su mu već vodoravno ispružene i obrnutim redom natrag. Kad budete manju zdjelu vrtjeli, izgledat će vam, kao da čovjek diže i spušta ruke.

Još bolje će biti, ako gledate samo jednim okom kroz malu rupicu na papiru (posjetnici) i uperite pogled na jednu stalnu točku kružnice, po kojoj prolaze figure. Izgledat će vam, da gledate jednu jedinu figuru, koja diže i spušta ruke.

Ovo je samo jedan primjer. O vašoj imaginaciji ovisi, kako ćete praviti figure prema raspoloženju društva i osobama, koje sudjeluju. Ako su same ženske osobe, mogu biti i same ženske figure; ako ima osoba raznih spolova i figure mogu biti različite.

a) Prva varijanta igre.

Na stolu ili u sobi označi se jedna točka. Svaka figura ima broj, koji odabere osoba, koja sudjeluje u igri, ali svaka osoba samo jedan broj. Ako je više osoba, onda može i više njih odabrati isti broj. Bolje je u tom slučaju povisiti broj figura, a s tim i brojeva. Čiji broj dođe najbliže učvršćenoj točki, nakon smirenja zdjele, taj dobiva. Da se utvrdi, koji je najbliži, gleda se u smjeru središta i točke (pravac je određen s 2 točke!). Svaka osoba, koja sudjeluje u igri, plati svaki put neki maleni uložak. Ako se ne igra za novac, tad dobiva ona osoba, koja dobije postepeno najprije neku sumu. O dogovoru ovisi, kolikim brojem se označuje dobitak; najbolje je brojem osoba.

b) Druga varijanta igre.

Svaka figura i svaka osoba dobije svoj broj. Zdjela se zavrti i čeka, dok se ne umiri. Ako je svaki broj, koji ima osoba, okrenut prama toj osobi, tad svaki igrač bilježi taj iznos sebi u korist. Ako je broj veći, onda bilježi razliku sebi u korist, t. j. pridoda prijašnjoj sumi onu razliku, ako je manji, odbija razliku od svoga broja i broja figure od iznosa, koji već ima. Ako nije imala ništa, bilježi kao dugovanje. Naravno je, da se osobe porazmjeste u smjeru figura, t. j. tako, da pravac od središta do njih prolazi sredinom figure.

Ako sredine između figura nakon umirenja zdjele stoje točno prema igračima, ne bilježi se ništa, nego se vrti ponovno.

c) Treća varijanta sa zalozima.

Figure se imenuju: baba, vještica, djevojčica, lopuža, gospoda, pralja i t. d., ako sudjeluju muškarci: djed, vuk, mladić, lopov, gospodin, pometač i t. d. Ako su igrači muškarci i žene, tad pomiješano. Kod koje osobe se zaustavi ime nižeg stanja (vještica, baba, lopuža i t. d.), ta osoba plaća zalog; isto tako, ako se zaustavi figura drugog spola, nego je igrač. Kod kojih se zaustavi djevojčica, gospoda, mladić, gospodin (naravno: mora odgoovarati spolu), te osobe iskupe zaloge ili ako ga nemaju uloženog, toliko puta u slučaju gubitka ne daju zaloga, koliko su puta dobile.

Iskupljavanje zaloga kao i druge varijante igre prepuštam invencioznosti (domišljatosti) vašoj.

Ova je igra slična igri, koju zovu zootropo ili prasinokopij. Želim, da vam prikrati duge jesenske i zimske večeri. U njoj će naći zabave i učenice i učenici, a i vaši stariji.

O društvu ovisi, hoće li biti i smijeha!

Čudna tinta (mast,lo).

Nerabljenim perom, umočenim u limunov sok, piši po dobrom bijelom papiru. Kad se osuši, ne će se pismo poznati. Ako hoćeš napisano pročitati, primakni papir peći, da se ugrije (a možeš i čemu drugome primaći, glavno je, da se ugrije), tad će se pismo pojaviti u žutoj boji.

II. ŠALA.

Posao. »Zašto danas knjigovođa ne radi?«

— »On mora zastupati gospodara.«

Baš utješljivo. Novi stanar (koji je vidio u susjednoj sobi glasovir): »Vaši valjda ne igraju često!«

Gospodar: »One uopće ne igraju, nego se tek uče.«

Mladi liječnik. »Ne biste gotovo vjerovali! U samom prošlom tjednu ozdravilo je šest bolesnika.«

Stari liječnik: »Tome ste Vi krivi, dragi moj! Zašto sjedite pol dana u kavani?«

Viši tečajni ispit. Profesor: »Zašto se Vi smiješite neprestano, gospodine kandidate?« — »Jer upravljate na me tako škakljiva pitanja, gospodine profesore.«

Uvijek isti. »Vi ste bili neko vrijeme u Njemačkoj, gospodine profesore; kako se govori tamo o nama?« — »Kako se govori? naravski — njemački.«

Gnjavator i njegova žrtva. Gnjavator: Reci mi, slatka, koja je razlika između tramvaja i auta?« — Žrtva: »Tramvaj treba tračnice i električni vod.« — Gnjavator: »Ne, mila, razlika je u tom, što auto pogazi i stražare, a tramvaj samo obične ljude.« Žrtva se baca pod tramvaj, ali je gnjavator spasava.

Gnjavator: »Ovo ćeš mi sigurno znati. Koja je razlika između profesora i učenika?« — Žrtva: »Pa to je barem lako. Profesor je više učio i više zna, a učenik tek uči.« — Gnjavator: »Varaš se. Učenik misli, da ga profesor gnjavi pitanjima ludim kao ja tebe, a profesor drži, da učenik misli na nogometašku loptu.« Žrtva misli, da joj je glava nogometna lopta i udara njom o zid.

Gnjavator: »Čekaj malo. Odgovori mi samo ovo. Kako ćeš najlakše doći u zatvor?« — Žrtva: »Ukrast ću odijelo iz izloga. Sad me ne ćeš zagnjaviti!« — Varaš se, dušo. Ukrast ćeš aeroplan, uzeti bocu rakije i odletjeti u Ameriku. Tamo će te već zatvoriti.« Žrtva pije solnu kiselinu, sjedne u aeroplan i bježi. Gnjavator sjedne na valove zagrebačke emisione stanice i stigne je kod američke obale; na valovima američkih stanica dovede je u Zagreb.

Lukavo. »Ti se neprestano diviš nježnim bijelim rukama svoje supruge.« — »Ja to činim radi toga, da ona ne bi došla na misao, da sama kuha.«

III. MALO POUKE.

1. Ovaj put ću govoriti o tom, kako ćeš naučiti lako napamet pjesmu ili štivo, bilo u kojem jeziku.

Pjesmu ili štivo moraš sasvim pomnjivo pročitati (polagano!) Razmišljaj o svakoj rečenici, što znači. Kad si pročitao pjesmu, pokušaj joj kazati sadržaj što točnije; drži pred očima slijed misli, koje je pjesnik razvio. Ako ne znaš ponoviti redom, pročitaj još jednom ili napiši dobar sadržaj. Kad možeš pjesmu ili štivo bez zapinjanja ponoviti, razdijeli je u kraće ili duže odlomke tako, da svaki odlomak za sebe daje neki smisao. Tad nauči prvi odlomak, pak se ispitaj sam ili neka te drugi ispita. Ne idi dalje, dok prvi odlomak dobro bez pogreške ne naučiš. Kad si s njim gotov, uči drugi odlomak kao i prvi. Kad si i njega naučio, ponovi prvi i drugi odlomak skupa, da ih povežeš i da kod ispitivanja ne zapneš nakon prvoga. Zatim uči treći i ponovi sva tri i t. d. Nemoj nikada učiti stih po stih, jer to ne valja.

Kod učenja pjesme, deklamraj, t. j. davaj izražaja mislima u pjesmi moduliranjem (mijenjanem glasa) prema smislu rečenica; možeš se pomoći i gestikuliranjem (pokretanjem) ruku i tijela. Pazi osobito na naglašavanje, jer pjesma djeluje na naše uho kao muzika.

Upamti: što djeluje istodobno na više naših osjetila, to bolje pamtimo. Uči uvijek naglas, tad uho sudjeluje s vidom, pa kad jedno osjetilo zataji, drugo ne će.

Ako uradiš ovako, nakon par pjesama, koje si naučio napamet, moći ćeš u kratko vrijeme naučiti druge i to veoma lako.

2. Sredstvo proti naoblaci naočara.

Kad nastane hladnije vrijeme, imadu neprilika oni, koji nose naočare, jer im se naoblače, kad stupe u topliji prostor. Radi toga su nastale već razne nezgode, osobito kod starijih ljudi. Ta se neprilika može odstraniti jednostavnim sredstvom. Namaže se krpica od meke srneće kože, velike kao dlan, toaletnim sapunom, ali bez uporabe vode, jer sapun mora biti suh. Ako se tom kožnatom krpom otaru na dan po više puta naočari, ne će se staklo na njima naoblačiti. Mali komadić kože može se nositi u džepu ili spremici za naočare. Isti postupak preporuča se i za operna stakla, koja se također naoblače, kad uđemo u kazalište.

IV. SVEGA PO MALO.

Protivštine između Kine i Evrope. Čitam u starim novinama o tom. Držim, da ne stoji sve, jer i Kinezi nijesu ostali ondje, gdje su bili pred dvadeset godina.

Mi pišemo od lijeva na desno, Kinezi s desna na lijevo i njihovi reci spuštaju se nizbrdice. Mi se ravnamo prema sjevernom polu, oni prema južnom. Mi žalujemo u crnini, Kinezi u bjelini. Mi držimo, da je sijelo razuma u mozgu, oni vele da je sijelo razuma u želucu. (Možda prema sadašnjim prilikama i nemaju krivo!). Pri gradnji kuće zidamo mi najprije temelj, onda zid, pa napokon krov; oni ne znadu za temelj, već podignu na kolcima ili gredama krov, a onda nižu zid ispod njega. Mi radimo brzo, a oni polagano (zato kod njih sadašnji građanski rat i traje dugo: ima vremena, ima glava 400 milijuna!). Mi se peremo hladnom vodom te se brišemo ručnikom, da se što prije osušimo, oni se peru, koliko uopće to čine (koliki bi od vas htjeli biti Kinezi!), u toploj vodi i ne suše se. Kod nas muškarci strižu kose i režu nokte, Kinezi nose perčine i duge nokte. Naši kaputi su kratki, oprave naših žena duge (u ovo doba to nije istina!); kod Kineza je obratno. Mi jedemo samo svježa jaja, a oni tek onda, kad su ležala nekoliko mjeseci u zemlji, kad je bjelanjak pocrnio, a žutanjak pocrvenio (dobar tek!). Mi jedemo nožem i vilicama, oni sa dva štapića.

Mlijeko je dobro hranivo sredstvo za prsobolne i one, koji nemaju zdrav želudac. Kuhano mlijeko je teže probavljivo nego svježe. Kiselo mlijeko je najlakše probavljivo, a osim toga i hranivo, te ga zato piju oni, koji pate na želucu. Tko se hoće liječiti mlijekom, ne smije se najedamput okaniti druge hrane, a isto tako ne valja se mlijeka najednom odreći, tko se njime liječi.

Za vrije epidemije šarlaha pazi osobito na čistoću. Ako nikada, sad peri ruke dizinfekcijonim sapunima; ispiraj grlo i nos raskužnim sredstvima. To će ti svaki liječnik i svaki apotekar kazati. Kad osjetiš glavobolju i boli u grlu, ne čekaj, već potraži liječnika. Najbolje je onima, koji imaju u mjestu školovanja dačku polikliniku. Pazi na sebe, radi sebe, radi svojih i svojih bližnjih.

V. U JEDAN, DVA RETKA.

— U samostanu sv. Katarine na Sinaji nije od 1400 godina prestupila prag ženska noga.

— Sve ptice, koje sjede na drveću ili grmlju, pokazuju od koje strane vjetar duva, jer one tako sjednu, da kljun okrenu proti vjetru.

— Kada pčele izlete iz košnice, važe njih tisuća oko 450 grama; kada se povrate natrag s cvjetnim praškom, imadu tri puta veću težinu.

— Opaženo je, da jedna lama može nositi 22 do 90 kilograma, čovjek 30 do 68, magarac 45 do 90, vol 68 do 90, konj 90 do 112, deva 118 do 226, slon 816 do 1130 kilograma.

— Opaženo je, da većina Talijana nižeg stališa ima dobro zdravlje. To se tumači tako, što ti ljudi uživaju manje mesa nego ikoji drugi narod na zemlji.

— Plin za rasvjetu rabi se već 145 godina.

— Biblija ima 773.662 riječi i 3,500.480 slova.

— Običaj, da se pred plemićko prezime meće »pl.« (njemački »von«, francuski »de«) potječe iz polovice 17. stoljeća.

— Liječnik Jean Nicot istraživao je prvi duhan oko godine 1560., pa je po njemu prozvan otrov u duhanu »nicotin«. Papa Urban VIII. zaprijetio je pušačima duhana izopćenjem iz crkve.

— Kada je otkriveno knjigotiskarstvo (15. stoljeće), nastao je običaj, da se važne vijesti raširuju letacima. Izvješće Kolumbovo o otkriću Amerike (1493.) raširenо je takovim letacima.

VI. ZAGONETKE.

1. Neobičan slučaj. (Šarada.)
Pet. Ar — Stari.

Čudne misli munuše mi glavom,
VII. san neki usred dana bijela...
Ni sâm ne znam XI. VII. mi se složi
u pameti ta šarada cijela.

V. vam pričam! I. VIII., VII. IV., VII. III. —
tri su stvari koje ima čovjek.
X. XI. — skup domaćih životinja,
I. IX. II. će biti s njima dovijek.

VI. V. — boginja je rimska bila,
Coreggio je naslikao krasno. —
»Slušaj!« — prekide me moj VII. VI. VIII.
IX. II. — »čitat, ću Ti c i j e l o g glasno«.

2. Uzrok. (Umetak.)
Pet. Ar. — Stari.

Čitao sam — bješe davno —
Tolstojevo djelo slavno.
Još se živo sjećam svega:
o n a žensko lice glavno.
A kad u nju umetnete
n o t u, kazat će vam c i j e l i
zašto uprav to izdanje
mnogi nisu čitat htjeli.

Primjedba. Kada u neku riječ umetnemo drugu, pa dobijemo riječ sasma novoga značenja — složili smo u m e t a k. N. pr.: šarac $^1/_{100}$ din. šarac. Ovdje u atu imamo paru, dakle -a-para-t.

3. Lakomac. (Opisni rebus.)

Pet. Ar. — Stari.
Jednog dana nesta c i j e l i,
taman kad smo ručak jeli.
»Ž i v o t i n j a skrivi ovo!«
ljutilo se grčko s l o v o.

4. Kad... (Uvećalika.)
Pet. Ar. — Stari.

Kad svibanjski suton spusti
na v e l i k o g krila svilna,
obuzme me čežnja silna
te ostavljam stan svoj pusti.

Hitam tamo slast gdje mi je
slušat kako slavuj poje,
dok po u v e ć a n o j svoje
mjesečina srebro sije...

5. Dosadno čekanje.

Rebus u konjičkom skoku.
Sastavio Petar Arambašin.

o	o	sve	ka	kr	do	ru	štvo	mu	dno
kat	ši	sti	je	čan	če	nog	sa	no	i
u	je	če	je	dok	čak	dru	ža	ne	ku
je	već	kom	pet	bi	nje	ža	plje	o	pro
da	ar	svak	dan	ru	o	ni	je	sa	ko
zi	gla	je	ce	cu	svak	ma	sta	ti	la
te	nas	la	ča	ku	nu	vi	zva	pri	le
do	ka	ško	že	na	još	ca	mno	to	po
si	i	ne	ni	či	bra	na	lje	sa	ča
ko	la	če	do	ta	ni	mo	le	ge	slav
nja	na	sr	no	i	je	vre	ste	o	ti
zi	pe	mi	pi	zo	mi	ši	zi	me	go
spre	dit	bilj	he	o	ci	i	ji	kom	fi

6. Rodbinska zagonetka.

Jer nije nitko riješio zagonetku štampanu u 1. broju, to je sada donosim cijelu u njemačkom prevodu. Naša je zadaća, da nadete rodbinska hrvatska imena, koja nema gotovo ni jedan jezik na svijetu.

Herr P. berichtet: Ich heiratete jüngst eine junge Witwe. Bei der Hochzeit verliebte sich mein verwitweter Vater in deren erwachsene Stieftochter und hat sie später geheiratet. Dadurch ist folgendes entsetzliches Durcheinander entstanden:

Meine Frau ist die Schwiegermutter ihres Schwiegervaters. Aus meiner Stieftochter wurde meine Stiefmutter und aus dem Stiefvater ein Stiefsohn. Überdies bekam noch meine Stiefmutter, Stieftochter meiner Gattin, einen Knaben. Ich erhielt also einen Bruder; denn dieser Knabe ist der Sohn meines Vaters. Meine Frau wurde natürlich die Grossmutter dieses unseligen Kindes und ich damit der Grossvater meines Stiefbruders (da es zugleich ein Abkömmling unserer Stieftochter its). Meine Stiefmutter (Stiefschwester meines Jungen) ist zugleich dessen Grossmutter, weil er der Abkömmling ihres Stiefsohnes ist. Mein Vater wurde natürlich der Schwager meines Jungen; denn dessen Schwester ist ja seine Frau. Ich wurde zum Bruder meines eigenen Sohnes aber auch zum Scwager meiner Mutter. Meine Frau ist die Tante ihres eigenen Kindes, diese ist der Enkel meines Vaters und ich, hilf mir der Himmel, ich bin mein eigener Grossvater.

Prevedite ovo na naš jezik. Pazite dobro na podcrtane riječi, da nadete za njih prave izraze. Priznajem, da je teško, ali je to vredniji onaj, koji to riješi. Odgonetke iz 1. broja će izaći u 4. bez ove, jer ću čekati, dok pošaljete odgonetku njezinu.

7. Rebus.

Ljubomir Stojaković. Bjelovar

var
var var
var dar var
var var
var

8. Zagonetne posjetnice.

Dušan R. Zatezalo. Pakrac.

a)

Bora S. Gordak
Šid

b)

Rade N. Puzoni
Grk

c)

Rade M. Zoljnik

9. Ispuštalika.

Petar Popović. Šibenik.

Humanizma pjesnik
Ja sam, pobratime.
Bez jednoga slova —
Bivam muško ime...

10. Anagram.

Petar Popović. Šibenik.

U rodu sam, braćo
Medu drozdovima.
Kako ćete saznat,
Da me bilika ima?

11. Palindrom.

Petar Popović. Šibenik.

Čitao me sprijeda
Ili baš ozada;
Ja sam brate, uvijek
Žensko ime tada.

12. Ispuštalika.

Petar Popović. Šibenik.

Svakome sam mio
I svakome blag;
Al bez prvog slova —
Nikom, pobro, drag...

13. Opreke.

S. Carević. Pakrac.

a) obuven pod
b) iz pod
c) bez pod
d) komad n
e) celo nije
f) dode bez
g) sa noć
h) bez celo
i) oduzet nije.

15. Sitni rebusi.

Veljko Novak. Zagreb.

a) S

b)
n
n L n
n ↑ n
n S n
n

c) PA2 П o

15. Skrivačice.

Branko Halusa. Karlovac.

a) Koza grebe zemlju.
b) Tu nisi, Petre, bio.
c) Bik upade u vodu.
d) Pazi, Jano, buna počimlje.
e) Kosa hara travu.

OD UREDNIŠTVA

P. I. L., Šabac. — Uči će u 4. broju.

Kazimir Ivanov. — Pjesme Vam još nijesu za štampu. Vi osjećate, i po koji stih Vam izlazi dobar, no ne nalazite uvijek pravu riječ za ono, što biste htjeli reći. I sve to ispada nekud drveno.

K. R. K. — B. — Pjesme Vam imadu i ritma i čuvstva, no nejasne su. Ne razabire se iz njih, što ih je pokrenulo, ni što biste htjeli reći. Ili to svijesno radite? U tom slučaju pošaljite nešto, gdje ste otvoreniji.

M. F-ski. — I crtica i pjesmica pokazuju, da u Vas ima okretnosti u pisanju, no ni u jednoj ni u drugoj niste izrekli nešto, što bi i druge ljude osim Vas moglo zainteresirati.

»Ivica i Nada«. — Po rukopisu čini se, da ste još jako mladi — i baš zato držimo, da crtica pokazuje talenat. Za štampu ona još nije, no ako imadete još štogod, pošaljite nam na ogled.

N. M., Split. — Jedna pjesma uči će u 4. broj. Kad biste popravili ritam, mogle bi biti i druge štampane, jer je jezgra dobra.

R. St. J. — Jednu pjesmu štampali smo Vam u đačkom broju, da možete dobiti nagradu. Držimo uostalom, da Vaš ugled ne zavisi od toga, gdje je koja pjesma štampana, nego od njezine vrijednosti.

P. D., Osijek. — Pjesmu biste trebali formalno dotjerati, pa bi mogla uči u đački broj.

T. M. M., Dubrovnik. — »Za posljednjih dana«. Pripovijedajte radije nešto, što ste sami doživjeli, a nemojte se upuštati u prošlost.

»Izvor«. — Najprije dobro učite jezik i pravopis, pa nam se onda javite.

D. R. V., Čačak. — Pesme su Vam uglavnom dobre, no u đački list ne uvrštavamo ljubavnih izliva. I z u z e t n o, to činimo s jednom Vašom pesmom (»U snu«), koja će izići u 4. broju.

H. O., Zagreb. — Izabrat ćemo iz Vaše obilne pošiljke koješta.

T. M., Gospić. — Ova pjesma nije za štampu.

T. I. M. — U Vaše tri pjesme (Pod velom istine i dr.) kao da ima prizvuk nečega dubljega. No morate pisati svaku pjesmu na zaseban komad papira, i to samo na jednoj strani, jer je inače neprilika s ispravcima i štampanjem. Pošljite nam još jednom i ove pjesme, tako napisane.

A. U., Dubrovnik. — Iz Vaše stare i nove pošiljke izabrat ćemo koješta. Čini se, da doista sve više postajete svoji.

M. R., Beograd. — Nemojte istih pesama slati u više redakcija. Vi kao da imate već toliko zrelosti, da se gotovo svaka Vaša pesma može štampati, pa tako na taj način pravite neprilike i sebi i listovima.

Pazi! — 1. Rukopisi moraju biti pisani čisto i uredno; piše se samo na j e d n o j s t r a n i lista, a na rubovima treba ostaviti više mjesta za ispravke.

2. Tko ne dobiva naročite odgovore ovdje, neka znade: — ili će mu koja radnja biti štampana, ili se pošiljka izgubila.

3. Rukopise za pojedini broj prima uredništvo do 10. u svakome mjesecu. Svaka pošiljka, koja stigne kasnije, može se uzeti u obzir tek za slijedeći broj.

POŠTA »ZABAVNOG KUTIĆA«.

Primio sam više pisama, u kojima mi učenici javljaju, da su kasno primili prvi broj »Mladosti«, pak da nijesu mogli radi nestašice vremena odgonetnuti zagonetke; s toga ću odgonetke iz 1. i 2. broja donijeti u četvrtom broju, a onu rodbinsku u 5. broju. To radim iznimno.

Pet. Ar. Pag. Vaše zagonetke redom dajem u štampu. Netom doznam, jeste li došli u Pag, odmah ću Vam se javiti listom.

Dinko Večerina, Sušak. Molim Vas, da pošaljete Vašu tačnu adresu, da Vam možemo poslati nagradu, kako stoji u 2. broju.

Dušan R. Z., Pakrac. Je li to Vaše pravo prezime? Ne bojte se uredništva!

Rudolf G., Karlovac. Imena u skrivačicama već bila. Rebus slab. Pokušajte što drugo.

Veljko N., Zagreb. Obratite se na g. R. Krušnjaka glede nagrade.

NOVINSKA ŠTAMPARIJA

Izradjuje sve vrste tiskanica, brošura, knjiga, novina, bankovne i merkantilne radnje itd. u odjelima

KNJIGOTISKARE - CINKOGRAFIJE - KNJIGOVEŽNICE

dalje izradjuje višebojni tisak slika, vinjeta, prospekta itd. Prvorazredna izrada. Umjerene cijene.

Gundulićeva ul. 24 ZAGREB Telefon broj 19-07

Tvornica pokostnih uljenih boja

ROBERTA ALEXANDRA NASLJED.

WEINBERGER I DRUG

Trgovina boja, četkarske i materijalne robe

Telef. 6-72 **ZAGREB** Ilica br. 40

*

GLAVNO SKLADIŠTE PROIZVODA

„DRAGICE"

INDUSTRIJE KEMIČKIH PROIZVODA

ZAGREB, ILICA BR. 75

Učenici srednjih škola

pretplaćujte i širite omladinske listove

„VENAC"

KNJIŽEVNI I OMLADINSKI LIST

Vlasnik i urednik: Jeremija Živanović, profesor
Beograd, Visočka ulica 22

GODIŠNJA PRETPLATA 50 DINARA

*

NAŠA OTADŽBINA

LIST ZA OPISIVANJE KRALJEVINE SRBA, HRVATA I SLOVENACA

Urednik: profesor D. Jakšić
Karlovac, Račkoga ulica br. 27. II

Tko pošalje

Din 10.-

dobit će moj upravo izašli novi cijenik maraka broj 3 i k tomu 50 raznih bugarskih maraka, od kojih je svaka drukčija.

IZIDOR STEINER

TRGOVINA MARAKA

BROD n./S.

Glavni i odgovorni urednik: Dr. ANTUN BARAC, profesor, Zagreb, Kačićeva ul. 10.